

ՄԱՍԻՍ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ազգային, Գրական, Քաղաքական, Գիտական

52^{րդ} ՏԱՐԻ, Դ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 30

26 ՅՈՒՆԻՍ 1903

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍԻՍ Շաբաթերի սահմանում բաժանորդագրին է Կ. Պոլսոյ համար հառնուն դր. եւ գաւառներուն համար յիսուն դր., կանխիկ վճարելի: Արտասահման՝ 12 Զրանք կամ 5 բուլղի: Թղթասարական ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Վեցամսեայ բաժանորդագրութիւն չընդունուիր: Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամէն ամսոյ մէկին: ՄԱՍԻՍ հրապարակ կ'ելլէ ամէն շաբաթ առօրէ: Այն բաժանորդները որոնք պակաս քերք ստացած են. իրենց իմացնեն խմբագրութեան: Ժամանակ անցնելէ վերջ՝ այս տեսակ առարկութիւնը սկսանդութեան չեն առնուիր:

Զի հրատարակուած ձեռագիրները եւ չեն դարձուիր:

ՄԱՍԻՍԻ մէջ կ'ընդունուին նաեւ ծանուցումներ, դիւրամասշտի պայմաններով:

Զեռ-Քէ ԿԲ ԾԱԽՈՒԻ ՀԱՏԸ ՔԱՌՍՈՒՆ ՓԱՐՍՅԻ

Հասցէ

درعليه ده غلطاده (ماسيس) غزته سى اداره سى

ԽՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԻՍԻ

Կ. Պոլիս, Դաղարիս

Rédaction de la Revue MASSIS

Galata, Constantinople

ԲՈՂՈՐ ԵՐԱՆՈՅՔ ԱԿՌԱՅ ԿԸ ՀԱՆԵՆ

Ասիկայ որոշեալ ժամանակի մը մէջ տեղի կունենայ, սակայն անոնցմէ շատերը՝ սաստիկ ցաւօք և անհանդստութեամբ կը հանեն: Ուստի պէտք է տրուիլ մանուկներուն,

SCOTT'S EMULSION

որնոր ակաւայ հանած ատեննին՝ բոլոր ցաւերէ և աղետներէ զանոնք կը փրկէ:

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԵԳՐՈՒԹԻՈՒՆ

տղայական վիշտերու համար՝ շատ կարևոր տղայական դեղ մըն է: անոնց կատարեալ առողջութիուն կուտայ և զանոնք նոյն վիճակի մէջ կը պահէ: Թո՛ղ Ձեր զաւակները առողջ և զօրաւոր մեծան շնորհիւ:

ԸՍԳՕԹԻ ԲԵՂԵԳՐՈՒԹԻՈՒՆ

Հիշերու վրայ ասոր ուշադրութիուն ընել պէտք է:

Բոլոր գեղատեսիլները և գեղաձառները ինչ ծախս:

24

ԱՊԱՌԻԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

ՀԵՐՃԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՎԵՐՁԻՆ ԳԻՆ

Եթէ կ'ուզէք ամէն տեսակ գոհարեղէններ ունենալ, աժան ու ճաշակաւոր, թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, արծաթեայ գաւազաններ եւ այլն, դիմեցէ՛ք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ-փողոց, թիւ 13:

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 շաբաթական վճարում: Կանխիկ գումարին համար հարիւրին 5 զեղչ: Գործածուած գոհարեղէնները եթէ վնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղչով եւ կ'առնուին: Իսկ ապառիկ գընողներէն՝ 100ին 15 զեղչով:

ԱՄՐԱՆ ԱՌԹԻԻ

Կրօնն թէ ամառը որ եւ է պառուցեալ ըմպելի կը զովացնէ, իսկ քիչ կը քրտնցնէ մարդը:

Փորձեցէ՛ք եւ պիտի տեսնէք թէ այդպէս ըսողները կը սխալին:

Գնեցէ՛ք Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ Եւ Յ. ԻՍԱ. ԳՈՒԼԵԱՆԻ Ձինաստանէն, Հնդկաստանէն, Ճափայէն եւ Սէյլանէն ուղղակի բերել տուած քաւմ, հոսաւեք եւ առողջարար թէյերէն, համողութեցէ՛ք մեր ըսածին եւ զովացէ՛ք ամառուան տաք օրերուն:

Միշտ ուշադրութիւն մեր վաճառանիչին:

Կ. Պոլիս, Պահճէ Գափու, Ճէլալ պէյ խան, թիւ 10:

Մասնաճիւղեր Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ, նոյնպէս Եգիպտոս:

Կ. Պոլսոյ մէջ՝ Մասիսի հին թիւերէն զննելու պէտք ունեցողները կրնան զիմել կամ ուրջին գլուխը լրագրաւաճառ Միսաք աղային:

LA CONFIANCE

ԼԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵԱՆՔԻ ԴԷՍ

Ապահովագրական այս ընկերութիւնը, որ հաստատուած է ու կը գործէ Պրանս. Կա-
ռավարութեան օգնութիւն ներքեւ, երաշխաւորեալ դրամագումար ունի՝ հրդեհի ճիւղին հա-
մար 56,000,000 ֆր. եւ կեանքի ճիւղին համար 36,000,000 ֆր.:

ԼԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ մէկն է Եւրոպայի ամէնէն պատուաւոր եւ ամէնէն վստահելի ապա-
հովագրական մեծ ընկերութիւններէն, եւ ուր որ մասնաճիւղ հաստատուած է՝ միշտ գոհ
ձգած է իր բոլոր յաճախորդները, իր կատարեալ ուղղամտութեամբը եւ կանոնաւոր գոր-
ծառնութիւններով:

Այս վաղեմի ընկերութիւնը մեծ վարկ կը վայելէ ամէն կողմ. եւ իր գործառնութեանց
ու վստահելիութեան վրայ գաղափար մը տարու համար թուենք մէկ քանին այն հան-
րածանօթ հաստատութիւններէն, որոնք ապահովագրուած են ԼԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍի:

Պրանսայի նահանգներու եւ գաւառներու կարգ մը պաշտօնատուններէն զատ, Բարի-
դի Օբէրա, Վոսվիլ, Նուվօթէ, Ամպիլիւ, Ֆօլի-Տրամաթիք եւայլն թափառողները, նաեւ
Պօլսոյի, Թուլուզի, Լիոնի, Մարսիլիայի, Նանդի, Նիսի, Ալճէրիոյ, Բուէնի, եւ ուրիշ
տեղերու մեծ թափառողները:

Պօն Մարշէն, Լուվրի վաճառատունները, Բիկմայիոնը, Բրէնթանի, Պէլ-Ժառտինիէռի,
Օթէլ տը Վիլի եւ Սամարիթէնի մեծ վաճառանոցները:

Թրանսպիրանթիք, Հալլը-Մարսիլիա նաւարկութեան, Մովային Փոխադրութեանց,
Ֆրանսական Թրամուէյներու, խնայողական երկաթուղիի ընկերութիւններ:

Մասնաւորապէս ուշադրութեան առնուելիք պարագայ մըն է որ ԼԱ ՔՕՆՖԻԱՆՍ ընկե-
րութիւնը, իր Կազմական Կանոնագրին համաձայն, պարտաւոր է ամէն վեց ամիսը անգամ
մը իր ելմտական կացութիւնը ենթարկել Պրանսայի Առեւտրական նախարարութեան քնն-
նութեանը. նոյնպէս Սէնի քաղաքապետութեան, Բարիդի Առեւտրական Սենեակին եւայլն:

Ընկերութեան դրամատունն է Բրէտի Լիօնէն:

Սոյն ընկերութեան Պոլսոյ կողմէ գործակալութիւնը ստանձնած է մեր հրապարակին վրայ
իր պատուաւորութեամբը ծանօթ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՃԱՌԵԱՆ

Որուն պէտք է դիմել՝ թէ՛ հրդեհի եւ թէ՛ կեանքի ճիւղին վերաբերեալ ապահովագ-
րութեանց կամ տեղեկութեանց համար: Գ. Աճառեան կը վարէ նոյնպէս Compagnie
générale d'Assurances Maritimes ծովային ապահովագր. ընկերութեան Պոլսոյ կողմէ գոր-
ծակալութիւնը:

Հաւգե. — Պօլիս, Մահաւտ փաշա, Պէոյիւք Եւլալը խաշ, Թիւ 14, Լա Գօնֆիանս ա-
պահովագր. ընկ. Գրասենեակը:

Գառնիկ Աճառեան կը վարէ նաեւ, իր անձնական սեփականութիւնը եղող, ան-
բիւռ վաճառատուն մը, Պօլիս, Շուկայ, Մուհաֆազաճըլար, Թիւ 46, ուր գաւառներէն
առեւտրի յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին:

ՌՕՍԻԱ - ROSSIA

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀ, ԿԵԱՆՔ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ, ԱՐԿԱՄՔ

1881 մարտ 20ի Կայս. Ուղարկուած արտօնուած

Կեդրոնատեղին Բեդերսպուրկ, իրեն յատուկ չէնքը:

Ընկերութիւնը խիստ նպաստաւոր պայմաններով ապահովագրութիւններ կ'ընդունի ԿԵԱՆՔԻ վրայ, եւ ՀՐԴԵՀԻ, ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԴՆԵՐՈՒ, ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԱՐԿԱՄ. ՆԵՐՈՒ ԴԷՄ, ցկեանս ապահովագրութիւն ՇՈՒԿԵԿԱՌՔՈՎ ԵՒ ՇՈՒԿԵՆԱՌՈՎ ՈՒՂԵՒՈ. ՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԿԱՄՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ, ինչպէս նաեւ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱՊԱԿԻՆԵՐՈՒ ԿՈՒ. րուելուն դէմ:

Ընկերութեան դրամագլուխը, ամբողջապէս վճարուած 10,666,667 Փրանք

Երաշխաւորութեան գումար աւելի քան 137,300,000 »

Ընկերութեան ապահովագրողներուն վճարուած դրամա-

գլուխ եւ վիստուց հատուցում 282,000,000 »

1902 տարւոյ մէջ գանձուած ապահովագրին եւ տոկոս 54,000,000 »

Ամէն տեսակ տեղեկութեանց Բամար դիմել Կ. Պոլսոյ մասնաճիւղին, Ազարեան խան, Վոյվոտա, Ղալաթիա, — եւ Ղալաթիոյ Գործակալութեան, Էսկի Կէօրիւք խան, Բարափին վրայ:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻՁԱԿ

Վարժարանիս նպատակն է տալ միջնակարգ, հիմնական կրթութիւն մը, հետեւելով Անգլիական ու Ամերիկեան նոյնօրինակ Հաստատութիւններու (High School) ծրագրին: Նոյն ատեն ալ, սակայն, նկատի առնելով երկրին պահանջները՝ մասնաւոր խնամք կը տարուի տոհմային ու Պետական լեզուներու եւ գրականութեան, ինչպէս նաեւ ֆրանսերէնի: Ամենէն պզտիկ կարգերէն սկսելով՝ կարգ մը դասեր կ'աւանդուին անգլիերէն լեզուով, որպէս զի բոլոր աշակերտները կանուխէն ընտելանան Անգլիերէնի: Տնօրէնը Տօքթ. Չէյմպլըս կ'աւանդէ տոմարակալութեան դասը, որ մասնաւորապէս կը յարմարցնէ ընթացաւարտները գործնական կեանքի: Առողջապահութեան դասը կ'աւանդէ վարժարանին բժիշկը որ միանգամայն մօտէն կը հսկէ բոլոր աշակերտներուն առողջութեանը վրայ: Դիտական ճիւղերու դասախօսութիւններն արդիւնաւորելու համար՝ վարժարանը ունի պիտանի ու անհրաժեշտ գործիքներու ընտիր հաւաքածոյ մը:

Նորակառոյց նպատակայարմար չէնքը եւ նորաստաց ընդարձակ հողերը՝ ամէն ժամանակեաւ աւելի նպաստաւոր են աշակերտներու հանգըստութեան եւ առողջութեան, դեղը ըլլալով արդէն հանրածանօթ՝ իր մաքուր, օդովն ու գեղեցիկ տեսարաններովն:

Վարժարանիս վերաբացումը (24րդ տարեշրջան) տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբեր երեքին (Ն. Տ.): Տարեթոյակն է 16 օսմ. ոսկի, Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններու համար դիմել անձամբ՝ Պայպլը-Հաուզ, Կ. Պոլիս, կամ նամակով Տնօրէնութեան, Պարտիզակ:

ՀԱՅՈՒՇԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԱՏԱԲԱՁԱՐ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 9ին. (Ն. Տ.), Չորեքշաբթի Գիշերօթիկներու տարեթոյակն է 12 օսմ. ոսկի, որուն կէսը պէտք է վճարել Սեպտ. սկիզբը. միւս կէսը Յունուարի մէջ, Դաշնակի դաս առնողները 3, իսկ երգեհօնի դաս առնողները 1½ ոսկի աւելի կը վճարեն:

Կէս տոմսակով: Ատաբազար ուղեւորելու եւ ուրիշ զիւրութեանց համար՝ կարեւոր է որ վարժարանին գիշերօթիկ աշակերտուհիները ինչպէս նաեւ յառաջիկայ տարեշրջանին նոյն վարժարանին աշակերտիլ փափաքող օրիորդները, իրենց անունները զրկեն եւ կամ անձամբ կամ իրենց պաշտպանին միջոցաւ ներկայանան Մր. Ու. Ու. Փիթի. թիւ 5, Ամերիկեան խան Կ. Պոլիս մինչեւ Սեպտ. 4, (Ն. Տ.):

Վարժարանին յայտագիրը ուղղորդներուն ձրի կը զրկուի: Ուրիշ տեղեկութեանց համար գրել Տօքթ. Ս. Լ. Ֆ. Գալաթեանի, Ատենապետ Խնամակալութեան, Ատաբազար:

ՄԱՍԻՆ

52^{րդ} ՏԱՐԻ, Դ. ՇՐՋԱՆ

ԹԻԻ 30

26 ՅՈՒՆԻՍ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բարոյականը գաւառներու մէջ. Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ : — Աւսարակ լուսոյ (Քերթուած) ԼՈՆԿ-
ՖԵԼԼՕ. աւգոստինէն գրաբարի բարգձմ. ՏԻԴՐԱՆ ՆԵԼՔԵՆՃԵԱՆ : — Վասիկանի շուրջը. ՄԵՐ-
ՍԵՏԵՍ : — Ժորժ Սանի կեանքէն. ՄԱՌԻ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆ : — Վերացում (Բաճառեղծու-
թիւն) Մ. ՈՒԴՈՒՐԼԵԱՆ : — Տեսութիւն մը կանացի գործերու վրայ. ՏՈՔԹ. Վ. ՆԱԼԲԱՍ :
Ուրուագիծներ. — Վայրկեանական. Տիկին Սիրանոյշ. ԳԱՄԵՐ. — Խմբագրական Նօթեր : —
Վեներսիկի Պատիարքը՝ Հռոմի Պապ ընտրուած :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ ԳԱԻԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Արթուր գրող մը, Օննիկ Զիֆթէ-Սա-
րաֆ, գեղեցիկ պատահութիւն մը կը ներկա-
յայնէ ինծի քանի մը տողերու մէջ ըսելու
ինչ որ գիտեմ գաւառացի կնկան բարոյակա-
նին վրայ :

Խնդիրը շատ կենսական հանգամանք ու-
նի. որովհետեւ, ինչպէս կ'երեւի, մեր հեռա-
ւոր եղբայրակիցներէն շատերը վերահասու
ըլլալ կ'ուզեն ճշմարտութեան մը՝ որուն նը-
կատմամբ ծանօթութիւնները շատ տարտամ
ու անորոշ կը թուին. այսինքն թէ ի՞նչ բա-
րոյական սահման ունի սիրոյ մէջ գաւառացի
կինը և ի՞նչ է իր բարոյական որպիսութիւնը
ընդհանրապէս :

Ուրեմն հայ ընտանիքին հոգին է որ ու-
սումնասիրութեան և հարցաքննութեան կ'են-
թարկուի, ճամբայ բանալով ընկերական կարգ
մը յարակից խնդիրներով՝ որոնց վերջին առ-
տիճանի շահագրգռական հանգամանքը շեշ-
տուելու պէտք չունի մեր կողմէն :

Ինչ ալ ըլլայ սակայն, առաջին տխուր ու
մորմոքիչ խոստովանութեամբ մը պէտք է
վկայել թէ գաւառացի կինը, մասնաւոր
գեղիկը, այսօր բարոյապէս խիստ ինկած վի-
ճակ մը կը ներկայացնէ : Եւ ասոր պատճառը՝

տասնեակ տարիներէ ի վեր յաջորդական
գաղթումներն ու հեռացումներն են այրե-
րուն, որով մէկ երգիքի տակ էգ անձերուն
համբանքը աւելի եղաւ արուններէն և աղջիկ-
ները տոմայ մնալ ու հարսներն ալ՝ դեռ պը-
սակին օրհնութիւնը չի սրբուած իրենց գը-
լուխներէն՝ իրենց էրկան ճամբուն նայիլ
ստիպուեցան : Ու այսպէսով, ծաւալեցաւ ա-
մուսնական դժբաղդութիւնը դեղի ընտա-
նիքներուն վրայ :

Դուն մարդ եղիր ու համբերէ տա-
րի մը, երկուք, երեք, եղիր վերջա-
պէս մասով ու ոսկորով կին, եղիր երիտասարդ,
քաջառուղջ, եղիր արիւնտաւերակներով, հուժ-
կու դնդերներով գեղացի կին, և տակաւին
տանդ չուրջը, փէշիդ ետեւ, արտին մէջ,
մացառներուն տակտիկը, ամէն քայլախօսիդ
քեզի սպառնացող բարոյական փորձութիւն-
ներուն, գրէթէ վտանգներուն առջեւ դուն
քեզ փրկել, դուն քեզ ամուր պահել գիտ-
ցիր քու պատիւիդ վրայ : Մհ, այն ատեն
հարկ կ'ըլլար որ մեր բոլոր գեղերը երկաթէ
դռներով ամրափակ իրաւցնէ կուսաստաններ
ըլլային ու անոնց մէջ ապրող բոլոր կիներն
ալ անմատչելի մարապետներ :

Ինչը պիտի փրկէր հայ կնիկը սա՛ ան-
խուսափելի անկումէն, այն գրէթէ ճակա-
տագրական վիճակէն ուր ինկած է և ինկած
տեղը կը մնայ այսօր: Առաջին սայթաքումն
էր դժուարը, անկէ ետք վայրէջքը դիւ-
րին է ու արագ: Ասով ըսել չեմ ուզեր
թէ Խորհրդի դաշտին մէկ ծայրէն միւսը
ընտանեկան բարոյականը թաց լաթով սր-
բուած է, թէ բոլոր հայ կնիկները անպար-
կեշտ ու բարոյազուրկ են. ժ՛հ, պայլելի մաս
մը բացառութիւնն է միշտ ու օրինակը՝ ան-
նըման անձնուիրութեան, զիւցազնական հա-
մեստութեան, բայց ասի չի նշանակեր թէ
մեծամասնութիւնը արժանի է այն աւանդա-
կան համբաւին՝ որուն բանաձեւերը արդէն
աղէկ համրած էր Զիֆթէ-Սարաֆ:

Դիտած եմ թէ գեղացի մարդիկը ընդ-
հանրապէս անուանական ղեացումներով հա-
րուստ են քաղաքացիներէն. ասիկա ալ իր
բնախօսական պատճառներն ունի անշուշտ,
որոնցմով զբաղիլ պէտք չի կայ հոս: Միայն
թէ մեղքին ահարկու կողմն հոն է որ գեղերու
անբարոյութիւնը՝ իր լայն գծին մէջ՝ ազգա-
պրդութիւնն (inceste) է: Հարսը տաղրին կամ
կեսորայրին, փեսան իր քենիին հետ ու ասոնց
նման ինչ ահաւոր պղծութիւն որ կրնաք եր-
եւակայել. այս իսկ պատճառով դաշտին մէջ
ճարակող հիւանդութիւններուն անուանին
գաղիական ըսուած խիստն է:

Պանդխտութենէն անմիջապէս ետքը, որ
անբարոյութեան զլխաւոր ակն է, տարիքի
խոտոր համեմատութեամբ եղած ամուսնու-
թիւնը կը կազմէ ուրիշ մայր պատճառ մը
նորէն դաշտին համար. խոտոր համեմատու-
թեամբ այս ամուսնական միութեան մէջ տը-
ղան է որ անչափահաս կ'ըլլայ միշտ ու աղ-
ջիկը՝ տարիքոտ. օրինակի համար, սովորա-
կան բան մըն է տեսնել որ 10—12 տարեկան
ուշարած մը—երբ դեռ կաթին ակունները
լման չէ փոխեր և կը հաւտայ թէ դայիկը
կամ մեծ—մայրը աղբիւրէն է գտեր բերեր(*)—

(*) Բերել—ծնիլ. մանուկներ երբ հետա-
քըքութիւնը կ'ունենան իմանալու թէ իրենք
ինչպէ՛ս են ծներ, մայրերը տոնոց միամտու-
թիւնը միշտ մանկական պահելու համար կ'ը-
սեն թէ՛ գիրենք այսինչ աղբիւրէն է տուն
բերեր դայիկը կամ մեծմայրը:

ամուսնացնեն 18—20 տարեկան աղջկան մը
հետ: Էրիկը մանուկ մըն է, մինչդեռ կինը
հասուն ու գիտակից, որ բնականաբար ա-
մուսնական պարտաւորութիւն չի կրնար պա-
հանջել սղայէ մը: Գեղացին, մանաւանդ երկ-
րագործ, տունը, ամուսնութիւնը՝ շահու, աշ-
խատութեան, խնայողութեան տեսակէտէն
կը գիտէ. հարսը կարգուած չէ՝ որպէս զի
էրիկ մը ունենայ անմիջապէս, եկած է որ
աշխատի, դաշտի բեռան կրնակ տայ, չալակ
շալկէ, մանուգլի երթայ: Իր վրայ հսկողը,
ինչպէս իր էրկանը, երկուքին ալ վրայ բա-
րոյական իշխանութիւն ունեցողը՝ կեսորայրը,
մեծ տաղըր կամ մէկ խօսքով ընտանիքին
չափահասներէն մէկն է. կը պատահի որ այս
տեսակ ամուսնութիւններու ատեն աղջիկը
ընդլիզի, լքէ առնանցը տունը և հօրը օճախը
վերադառնայ: Սակայն գայթակղութիւն մը
կը ճանչցուի ասիկա գեղի բարքերուն մէջ,
անպատուութիւն մը երկու խնամի տուններուն
ալ, որով հայրը կը ստիպուի ծնծել աղջիկը,
դուռը անոր առջեւ գոցել ու բռնութեամբ
եւ վերադարձնել իր տեղը. հոն ալ կեսորայրը
իրաւունք ունի փայտի իշխանութիւն բա-
նեցնելու հարախ վրայ՝ ուղած ատենը: Գե-
ղացին բարակը չի փնտուր, բաւական է որ
իր հունձքն ու արտին գործերը գետինը չի
մնան, բաւական է որ աշխատող բազմակները
շահաւոր ըլլան. դործող ձեռքը՝ երկրագործին
համար՝ Դիցաբանութեան ծանօթ ոսկեծոյլ
թաթին չափ թանկագին է: Այսքան ջախ-
ջախուած, արհամարհուած ու իրաւազուրկ
աղջիկ մը ո՛րքան հեշտութեամբ պիտի փոր-
ձուէր ու իյնար...

Ամուսնութեանց մէջ ուրիշ չարիքի ար-
գանդ մըն ալ կայ: Ենթադրենք թէ տղան ու
աղջիկը չափահաս ըլլան և իրենց տարիքներն
ալ համեմատական, բայց ընտրութիւնն ու
ամուսնութիւնը տեղի կ'ունենան, առանց
ամուսնացողները կանխաւ իրար տեսած,
ճանչցած ու սրտի յօժարութիւն ունեցած ըլլա-
լու, կ'ամուսնանան լոկ ծնողաց ընտրութեան
և կամայականութեան հնազանդելով: Սէրը
ինքնին բնական, օրինաւոր ու բարոյական
զգացում մը չի նկատուիր գիւղական հա-
մայնքներու մէջ. և ո՛չ միայն այսպէս. այլ

մօտաւորապէս այդ զգացումը անխարոյժութեան հոմանիշ է աղջկան մը մէջ. անհամեստ, թունաւոր բան մը. ու երբ նման սարգայի մէջ գաղտնի յօժարութեան մը յայտնութիւնը երեւան կուգայ, բուռն հակադդեցութիւն մը կը սկսի աղջկան կամ տղուն ծնողաց կողմէ. ուրիշ խնդիր է՝ եթէ մէկ կողմը միւսէն դիրքի տեսակէտով շահու առաւելութիւններ ունենայ, եթէ ոչ՝ ծնողքները իրենց անձնասիրութեան, ծնողական, ընտանեկան արժանապատուութեան մէջ վիրաւորուած կը դնեն. կը սկսին կռիւները, ծեծը մէկ տան մէջ ու ընտանիք ընտանիքի դէմ, հակառակութիւններ, թշնամութիւններ որ ամէն անգամ բարի վերջաւորութեամբ չեն փակուիր լմննար: Ինչպէս ոչխար մը կը գոհեն նախիրի մը մէջէն, այնպէս ալ աղջիկ մը՝ հեռաւոր գիւղերէն՝ երիտասարդի մը համար որ ամուսնական առաջին գիշերը միայն դէմ առ դէմ կուգայ անոր հետ ու կը ձանձնայ: «Պսակն է որ սէր կը բերէ» առածը դաշտեցիի իմաստութիւն մը, իմաստասիրական գրեթէ բացարձակ վճիռ մըն է՝ որուն առաջնորդութեամբ կը գործէ միշտ դաւառայլին՝ ամուսնական խնդիրներու մէջ: Ինչ հարկ աւելի ծանրանալ քուէով քաշուած այս տեսակ ամուսնութեանց ու ընտանեկան կազմակերպութեանց ախուր հետեւութիւններուն վրայ: Գաւառական Առաջնորդարանները զբաղեցնող գեղացիի դատերուն մեծագոյն մասը կա՛մ ուղղակի ամուսնական դատեր են, կա՛մ անոնցմէ ծնունդ առած խնդիրներ՝ որոնք իրենց նախնական վիճակէն հեռացած, տարբեր փուլի մը մէջ մտեր են: Վերջին տարիներս մանաւանդ հոս ամուսնական զեղծումները չափէն աւելի բազմացեր են. կնաթող այրեր՝ որ կը կենակցին ապօրինի կերպով ուղիւ կիներնուն հետ, այրիներ, հարսներ որ գէշ անուն հանած են շատ շատ:

Ասով մէկտեղ, ամուսնութիւնները երթալով իրենց բնականոն հանգամանքը կը գտնեն. սէրը՝ իրրեւ ամէնէն հզօրը, անբաժանելի բոլոր զգացումներուն՝ գոյութիւն ունի միշտ և հետզհետէ սիրային սկզբնաւորութեամբ վերջացած ամուսնութիւնները գեղե-

րու մէջ ալ կը շատնան. ժամանակին ազդեցութիւնը՝ թէեւ դանդաղօրէն՝ կը կատարէ իր բարեշրջութիւնը բարեքրու մէջ: Անիմաստ բան մըն է երեւակայել թէ դաւառական համայնքներու երիտասարդներն ու աղջիկները իրենց կուսական պարիքին մէջ տաշուած քարի կտորներ ըլլան, դուրկ սրտէ և անընդունակ հոգեկան խռովքներու. սխալ է նոյնպէս ենթադրել կամ հաւատացնել թէ՝ երկու նշանածներ ժամադրութիւններ չեն ունենար, երբ այդ նշանաւոր միեւնոյն դեղին մէջ է որ տեղի ունեցած է: Իրաւ է թէ գեղի պատշաճութիւնը կը պահանջէ որ տղայ նշանածը իր աներանցը տունը չերթայ ամենեւեմ, նոյն իսկ անոնց դռնէն, պարտէզներէն անցնելու զգուշաւորութիւն ունենայ և ամուսնութեանէն ետքն անգամ՝ երբ հարսը տուն կը տանի(*) ինքը անոր հետ գիշեր չանցընէ հոն, բայց և այնպէս նշանածները միշտ ժամադրաւայրեր կը գտնեն արտերու, պարտէզներու մէկ գաղտնի խորշը, աղքատական միջնորդ բարեկամութիւններու տունը:

Սակայն պէտք է անմիջապէս յարել թէ այս տեսակ հանդիպումներու ատեն տեղի ունեցածները սլարդ խօսակցութիւններ, անմեղ կատակներ են, որովհետեւ երկու կողմն ալ անվարժ ու անհամարձակ է սրտի յայտնութիւններ ընելու. շատ շատ, բաժնուած ատեն տղան պիտի ուղէ մէկ երկու համոյր առնել աղջիկէն՝ որ դժուարած է ու քուսութեամբ թեւերը վար կ'իջեցնէ երեսներէն:

Այս տողերը կը պատկանին դաշտին ու դաշտեցիի կեանքին:

Գալով քաղաքին, տարբերութիւնը խիստ նշանակելի է. օրինակի համար, քաղաքին մէջ երկու նշանածներ գիւրութեամբ և անկաշկանդ կերպով կ'ընան զիրար տեսնել նոյնինքն աղջկան տունը, խօսիլ, միմեկ մնալ. դայթակղական դէպքեր խիստ հազուադէպ: Անշափահաս տղու՝ տարիքոտ աղջկան մը հետ

(*) Գաւառներու մէջ սովորութիւն է որ նոր հարս մը գլխաւոր տօներու ու դեռ կարգ մը պարագաներու տակ մարանցը տունն երթայ մնայ շարաթներով՝ որուն հօւն հանի կ'ըսեն:

ամուսնութիւնն ալ ցանցաւ, չըսենք բոլորովին պատահական. ընդհակառակը՝ պանդխտութեան բերումով «աղջիկներու աժան առատութիւնը ուրիշ տեսակ չարիքի մը պատճառն է հիմա, այրիի և կոյս աղջկան», 28—30 տարեկան աղու և 16—17 տարեկան աղջկայ ամուսնութիւնները սովորական դարձած են, ինչ որ ընկերական բարոյականի տեսակէտով աղէտալի բան մըն է:

«Կեղծիքի քողը» ինչպէս կը սիրէ ըսել Ջիֆթէ—Սարաֆ, դոյութիւն չունի մեղի՝ դաւառին մէջ ապրողներու համար, ու եթէ գրողներ ուզած են այլեւայլ առիթներու տակ մեր կեանքին աղուոր ու գեղեցիկ կողմերը երեւան բերել, ընդօրինակելով յուսադրական ու բանաստեղծական երեւոյթները, յանցանք մը չունին անոնք ալ, միայն թէ բաղձալի է որ դաւառի գրողներ բարացուցական բազմակողմանի ուսումնասիրութիւններ ընեն. ուստի հեռաքնակ մեր սիրելիները պէտք է որ մասնակի դրութիւններ ընդհանրացնեն և անով միակողմանի համոզումներ ունենան:

Անկեղծ ըլլալու համար՝ կը վկայեմ թէ բարոյական մեծ աւեր մը կը սպառնայ մեր ընտանեկան կազմակերպութեան, թէ ցաւն սկսած է մինչեւ ոսկորներուն դպնալ, աղագապդութիւնը (inceste) կը վատասեռէ ցեղին գործարանական ու բարոյական առողջութիւնը: Անակնկալ երեւոյթ մը չի կայ սակայն մէջտեղը: Սերունդներու յաջորդութեանը մէջ փոփոխել պէտք է թէ ինչ աղջակներ ունին որ դրութիւն ունենան բարեշնչելու, աղնուացնելու բարքերը. հաւատքի մը աւանդական փոխանցութիւնը, վաղնջական առաքինութիւններու հրատակութիւն մը չեն կրնար անկախ ըլլալ ժամանակին, միջավայրին ու պարագաներուն հզոր ներգործութիւններէն և պահել իրենց զուտ ինքնութիւնը, եթէ խնամք չի տարուի որ հաւատքն ու բարոյականը, ընտանեկան կարգը պահպանուին ու կաղզուրուին խնամքով: Գեղի ժողովուրդը մասնաւորապէս այսօր բացարձակապէս յանձնուած է իր ընտանիքներուն, ինչպէս չատ անգամ արտայայտած եմ այլեւս յ առիթներով, իր կիրքերուն և ուղղակի

անոնց գերին է: Բարոյական երեւոյթները ընկերական վիճակին երեւոյթներն են: Մեր համայնքը՝ ընտանեկան տեսակէտով այնքան հեռացած նախկին բարքերէն՝ կարելի բան է որ առանց բարոյական վտանգի հին բարքերը ապրելու հարկադրենք զինքը, ուղենք որ հինին ընտանեկան սահմաններուն մէջ մնայ և զերծ ըլլայ ժամանակին ոտնձգութիւններէն:

Խարքերդի և Բալուայ դաշտերու ամուսնական կեանքերը, որոնց մասին ստույգ անգլեկութիւններ ունիմ, բարոյապէս զթութեան կարօտ են:

Ինչ հարկ. եթէ Պատրիարքարանը կոչում ընէ դաւառային Առաջնորդութեանց՝ վիճակացոյցներ պատրաստել առանձինն ամէն տարի ամուսնական խնդիրներու մասին—որոնք սքանչելի վաւերագրեր պիտի ըլլային—արդիւնքը, առանց չափազանցութեան, կրնա կրճաղին պիտի ըլլար:

Խալբէ, 4

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՈՒՐՈՒԱԳԻԾՆԵՐ

(ՎԱՅՐԿԵՆԱԿԱՆ)

ՏՐԻԿԻՆ ՍԻՐԱՆՈՅԸ

Ռուսահայերը սովոր են թատերաբեմի վրայէն ողջունել մեր այսօրուան առաջին դերասանուհին, երբ ամէն տարի ձմեռնա-մուտին Թիֆլիզ կամ Պաքու կը հասնի: Պաքահայերս... եկեղեցիի մէջ պիտի կընանք տեսնել զինքը՝ եթէ հետաքրքրուինք՝ վասն զի—ինչպէս ծանուցին օրաթերթերը—վաղն առտու հոգեհանգստեան սխառաբազ մատուցանել կուտայ Նէնիգիւղի եկեղեցին, իր մօրը յիշատակին: Այս բացառիկ ու բարեպաշտական առիթէն դուրս, Տիֆլին Սիրանոյ զօրուած կը մնայ հանրութեան աչքէն, իր ամուսնային արձակուրդներն անցունելով Պէյքօղի ծովափը կամ Փաշա-Պաղէի ծառատաններուն մէջ, ընտանեկան խաղաղիկ յարկին տակ:

Ձեմ կարծեր որ ֆիզիկապէս փոփոխու-

թիւն մը կրած ըլլայ երկու տարիէ ի վեր որ Պոլիս չէ եկած, և առանց դեռ իրեն բարի-գալուտի այց մը տուած ըլլալու այս ան-գամ, կրնամ ներկայացնել Մասիսի ընթեր-ցողներուն, — հեռաքնակներուն մանաւանդ, որոնց համար կը գրուին ծանօթ դէմքերու այս ուրուագիծները, — միշտ նոյն մարմնեղ կինը, որուն համար կարելի պիտի ըլլար ը-սել թէ «տանտիկնութեան միս կը կապէ»» եթէ երբեք այս ժողովրդական բացատրու-թիւնը կարենար յարմարիլ արուեստագիտու-հիներուն: Հեռուէն հետեւող մը Սառա-Պէռ-նարի որուն դերերը կ'աւսուսնասիրէ տարիներէ ի վեր, մեր բեմին վրայ փոխադրելով զա-նոնք, միակ դերի մը մէջ չէ հասած սակայն իր երազած բնականութեանը, — ամէնէն ա-ւել յաջողածը ըլլալով անոր մէջ, — Մար-կըրիթ Կօթիէի դերը որ կը պահանջէ նուրբ հասակ ու վախ կաղմ:

Իրբեւ դերասանուհի, Տիկին Սիրանոյշ խղճամիտ է բաւին բովանդակ նշանակու-թեամբը, անընդհատ աշխատող ոչ միայն իր ստանձնած դերերուն վրայ, այլ ամբողջ թատերախաղը սերտելու, հեղինակին ոգիին թափանցելու, թատերական ընդհանուր շար-ժումին հետեւելու՝ գիրքերով ու թերթերով: Յաջողութիւնը, զոր այսքան տարիէ ի վեր կը գտնէ Կովկասի մէջ, արժանաւոր գնա-հատումն է իր տաղանդին ու կարողութեանը: Բեմական կեանքէն անբաժան եղող մրցակ-ցութիւններ, պայքարներ իր դէմ ալ ելած են՝ այնքան աւելի սաստիկ որքան ջերմա-դին եղած է իր գտած ընդունելութիւնը հանրութեան կողմէ: բայց ինքը՝ առանց բը-նու մատենելու յուզում մը կամ այլալուծ մը զոր փափուկ սեռը մանաւանդ դժուարաւ կը զսպէ, միշտ յաղթող հանդիսացած է իր ճամ-բան կտրել ուղիով արուեստագէտներուն ու արուեստագիտուհիներուն, և անխառն հա-ճոյքով մըն է որ կը փակէ իւրաքանչիւր սեղօնը: Այս հաճոյքը, գրեթէ անձանօթ այն դերասաններուն ու դերասանուհիներուն հա-մար որոնք վարագոյրին ճեղքուածքէն սրահը ղրաւելու կը հարկադրուին՝ գաղափար մը կաղմելու համար թէ ինչ բաժին պիտի իյնայ իրենց երեկոյթին հասոյթէն, — դրակն աե-

սակէտով ալ շատ նախանձելի եղած է Տիկին Սիրանոյշի համար որ միշտ լաւ վարձատրու-ած է Կովկասցիներէն: «Արուեստագէտի չը-քաւորութիւն»ը գոյութիւն չունեցաւ իրեն համար, դէթ վերջին տարիներս:

Իր անհատական տեսակցութեանց մէջ, գրաւիչ՝ համով խօսակցութիւն մը ունի, մեղմ շեշտերով ու խօսուն նայուածքներով կենդանացող: Զարգացած ու գեղարուեստա-սէր կնոջ մը խօսակցութիւնն է անիկա, ու-ղեւորական յիշատակներով, թատերական կեանքի տղաւորութիւններով համեմուած ո-րոնք պիտի փնտռուէին մէկէ աւելի սաղօնի կիներու քով:

Աղամեանի երիտասարդութեան օրերուն այս բեմական ընկերուհին, ինքն ալ ծաղկա-տի աղջիկ մը այդ թուականին, իր ասպա-րէզին հաւատարիմ մնացած սիրելի դէմքե-րէն մէկն է, թատերական յաջողութիւններ-րու շարքով մը բեռնաւորուած, զոր գիտէ թեթեւօրէն ու կայտաւորէն սանիլ, միշտ պատիւ բերելով թատրոնին ու դերասանու-թեան՝ իր այցելած բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Պատիկ անգաղանապահութեամբ մը փա-կելու համար Վալրիկենականս, պիտի յիշեմ— առանց ստուգութիւնք երախաւորելու— զրոյց մը որ չըջեցաւ Տիկին Սիրանոյշի ժամանման առթիւ: Տաղանդաւոր դերասանուհիին ման-կամարդ ու խարտիչազեղ աղջիկը, որ Վիէն-նայի գիշերօթիկ վարժարանի մը մէջ կը դաս-տիարակուէր, հակում ունի եղեր... մարադե-տական քօղ առնելու:

Հակադրութիւնը սիրուն չէ՞ք գտնել՝ նոյն իսկ եթէ լուրը սխալ ըլլայ:

Գ.Ա.ՄԷՐ

Դալիասեան Որբանոցին նպաստ մը ըլլալու համար Յելլիքս էֆ. Շատանեան գիմում ը-րած է Խնամակալութեան, առաջարկելով որ տուփը 60 փարայն մինչեւ 10 ղշ. 4-5 կար-դի թէյ ի վաճառ հանէ, շահէն կարելոր բաժին մը յատկացնելով նոյն Որբանոցին: Խնամակալութիւնը մանրամասն պայմանները և վաճառման միջոցները քննելով, հաստա-տել է թէ մինչեւ հիմայ Ներկայացուած հա-սոյթի միջոցներուն ամէնէն շահաւորը կրնայ ըլլալ այս, ուստի պայմանագրութիւն մը կնքել է խնդրաբեկին հետ:

ԱՇՏԱՐԱԿ ԼՈՒՍՈՅ

Հըրուանդանին խարակք անդր ի ծով մըխին հեռարձակ .
Եւ ի ծայրի անդ նորին , ասպարիսօք ինչ հեռի ,

Աշտարակին լուսոյ յաղթն և ամբարերձ կուռ հասակ
Ի տըւընջեան՝ սիւն ամպոյ , ըզցայդն՝ հըրոյ կարկառի :

Յափանց աստի նըլմարեմ զայլս ի մեծն հեռաստան
Որք առ ոտիւք ըսկային աղօտածայնք խորտակին ,
Որպէս յարոյցք անբարբառ սըրտմըտութեան չըքանան
Ըզգուռնատեալ չըրթամք չուրջ և զերեսօք սարսուղին :

Ի գալ մըթոյն ընդ երեկս , տեսէք , զիսրդ մեծափառ
Ընդ խորագոյն ծիրանին երեկորեայ եթերայ՝
Ճայթեռն ճաճանչք ի նմանէ աներկրաւորք և անձառ ,
Յանկարծածագըն փայլմամբ չողեալք բացուստ չուրջ ի բաց :

Ոչ միայնակ կայ յոտին . իւրաքանչիւր սարաւանդ
Եւ զըթընդակ խուրթ խըրուտք մեծի ծովուն առ եղեր
Բուսուցանեն հանգուռակ խըրթնի ըրրգունս անվըլանդ .
Որ ջահ ի գլուխ փաղփաղին յերեսս ալեայ սարսուտեր :

Եւ մեծայաղթ նաւք սահեալ գան և գընան ի բացուստ՝
Ճօճեալ ի ճեմ նաղելով կուտակադէզ ընդ ալիս .
Եւ տատանեալ լուռ նըլանս՝ ազդեն հրաժեշտ կամ գալուստ
Խընդամըտեալք ընդ տեսիլ փայլակնարոց կոթողիս :

Ի խաւարէ գան ի լոյս . և լուսազգեացք անդ սուղ ինչ
Փայլեն իւրեանց առագաստք առ ի չողից լապտերին .
Եւ նաւորդաց աչք անձկոտք պայծառացեալք ի լոյս ջինջ՝
Ի կոթող անդըր պըշնուն , եւ ի պըշնուն անհեաին :

Աձէ նաւազն արդ զուշով զի մինչ երբեմն էր մանուկ՝
Ըզնա տակաւ ծովասոյզ դիտեաց ի չու իւր նախկին ,
Եւ ի դառնալն իւր անցրէն ի յարկածից չարաշուք՝
Համբարտակեալ զայն ետես առ ծովափամբ վերըստին :

Պայծառակերպ անվեհեր անդըրդուելի . ամս յամայր
Միշտ նոյն և մի . դառնեայն խաղաղաւէտ ցայգս ի բուն
Զանչիջանտ տ բոցն ունի ցա'նդ դիտակին անդ ի ծայր ,
Զանանցական լոյսն ունի յաւերժաբա'ր փայլածուն :

Տեսանէ նա զովկիան խառն ընդ աւաղ և ընդ ժայռ
Փարեալ զիւրեւ գիրկ ընդ գիրկ խաղաղութեան ի համբոյր .
Ըզըրունաշունչ դիտէ հոլմս ի թափ իւրեանց սաստկազայր
Կոհակս ի վեր կարկառեալ և տատանեալ զերդ փետուր :

Ալիք զալեօք ամբարձեալ՝ վազեն բոտ կողս իւր ի վեր .
Խարաղանեալք յամպրոտաց անձրեւակոծ լանջքն առնին .
Եւ անագին ուսք այսոց հողմայուզից մըրըկաբէր
Մըլլին պընդով ընդ նորա դէմ հաստաբեստ կաղմածին :

Հաւք ծովայինք ըզնովաւ բախամաք թեւոցն եկեալ հիւ՝
 Ի մենութեան օդոց ճախր առնուն կարկառ կըռննամաք,
 Ի լապտերին չող չլացեալք մոլեղնոտեալք այսակիր՝
 Ընդ ապակիս գան բախին, և վըճարին անդ մահուամբ:
 Նոր Պառթիթեւս՝ կաշկանդեալ չըղթայակապ ի ժայռին,
 ՉԱրամազդայն ի ձեռին դեռ եւս ըզհուր ունելով:
 Ազաղակաց ոչ լըսէ, հարուածք նըմա ոչ աղբին,
 Այլ սիրալիր բարբառով նաւաց ողջոյն տայ ընդ ծով:
 «Երթա՛յք եկա՛յք» ասէ նա առ նաւախումբս հոյակապ,
 «Եւ ծըրխանուտ կամըրջովքդ չափեա՛լիք զովկիրան»:
 «Անշէջ ըզջահս այս ունել իմ փոյթ լիցի և պարապ,
 «Ձերդ եղիցի՝ առ միմեանս առնել հաղորդ գաղզ մարդկան»:
 Թարգմ. ՏԻԳՐԱՆ ԵԼՔԷՆՃԵԱՆ

ԼՕՆԿՈՒԵԼԼՕ

ԺՈՐԺ ՍԱՆԻ ԿԵԱՆՔԵՆ

Շատ մը գրադիտուհիներ կան զորս ան-
 դամ մը չեմ սիրած, իրենց նկարագիրին և
 կամ իրենց ըրած գրականութեան հաւար:

Անկեղծօրէն ըսեմ որ Ժորժ Սան այդ չը-
 սիրած գրադիտուհիներու առաջինն է, այն-
 պէս որ միշտ երկիւղ մը, սոսկում մը ունե-
 ցած եմ անոր գիրքերը տեսնելով, վախնա-
 լով նոյնիսկ իր անունէն, կարծելով թէ ա-
 նոր խաբէութեան և կեղծիքի ակտէն պիտի
 վարակուիմ անմիջապէս:

Կրնայ Ժորժ Սան տաղանդի տէր գրա-
 դիտուհի մը եղած ըլլալ, բայց իմ կարծի-
 քովս նկարագիրով ամէնէն ստորինն է գրչի
 կիներուն:

Չսիրած մէկ անձիս վրայ պիտի գրեմ ու-
 րեմն, բայց յօդուածս չսկսած սիրելի ընթեր-
 ցողներէս պիտի խնդրեմ որ չելլեն ըսեն թէ
 աս աղջիկն ալ օրուաններուն հետեւելու հա-
 մար միայն Ժորժ Սանի կեանքը ուսումնա-
 սիրելու նախափորձ մը կ'ընէ: Չէ՛, կը վըս-
 տահեցնեմ զձեզ որ նպատակս այդ չէ: Պիտի
 տեսնէք վերջը:

Շատ մը բաներ կրնաք գիտցած ըլլալ
 գրադիտուհիներու կեանքէն, օրինակի համար
 կրնաք լսած ըլլալ որ Տէպոլուտ-Վալմու Վէռ-
 Էնի սիրական բանաստեղծուհին եղած է եր-
 բեմն, և թէ անոր աղբեցութիւնովն է որ
 կրցած է չատ մը աղուոր կտորներ արտադրել

Վէռլէն, Ասոր նման սովորական բաներ կըր-
 նաք գիտցած ըլլալ, բայց կ'ուզեմ այս ան-
 դամ ձեզի ներկայացնել մէկ քանին այն անց-
 քերէն որոնք Ժորժ Սանի կեանքին կապուած
 են, այն կ'ոչ կեանքին, որ բայարձակապէս
 Տիւարմանին ըլլալէ առաջ, Միւսէէն սկսեալ
 մինչեւ Բակէլլօինը եղած է: Այդ beau
 monstre, ինչպէս կ'ըսէ Մորասս՝ Ժորժ Սա-
 նի համար, տարօրինակ, անըմբռնելի կեանք
 մը ունեցած է: Ո՛չ մէկ քննադատ սակայն
 լինքը կը մեղադրէ չատերը սիրած ըլլալուն
 համար, փողոցի անառակ կնոջ մը պէս: Միւ-

սէի համար Ժորժ Սան «mère des douleurs»
 ըլլալէ առաջ, ներշնչող մը եղած է. ասիկա
 խոստովանելու է անկողմնակալօրէն: Ընդ-
 հակառակը, իր սիրածները հաւատարապէս
 խաբելուն համար է որ, կ'ըսեն թէ իր բա-
 րեկամութիւնն ու սէրը դռնհիկ ու աղտոտ
 բան մըն է, գռռիկի՛ իր վերջաւորութեանը
 մէջ, աղտոտ՝ իր խնդրանքին մէջ: Երեւա-
 կայեցէք որ Միւսէ Տանիէլիի պանդոկին մէջ
 հօգեւարքի մը զառանցանքներուն և մղձա-
 ւանջներուն մատնուած պահուն՝ ասղին,
 մութ ստուերոտ անկիւն մը քաշուած, Ժորժ
 Սան կը համարէր Բակէլլօն, խտալացի այն
 տախտալ բծիչը որ չորս սիրուհի միասին կը
 պահէր, և որուն համբոյրներուն մէջ մահ-

ուան դալուկը կը սարսուար, որուն նայուածքին մէջ անդգայութիւնն ու անխղճութիւնը կը դարձդարձէին արհաւիրքի ջախջախիչ գալարուններով: Չէ՞ք զարմանար, երբ քսեմ որ վերջը, այդ Բակէլլօն ալ խաբուեցաւ ժորժ Սանէն:

«Կը ձանձրանաս, կը դրէր Միւսէի անգամ մը, այո՛, կը զգամ որ կը ձանձրանաս. չեմ գիտեր թէ ի՞նչ տրամադրութիւններով պիտի ներկայանաս ինծի այս իրիկուն. որ մըն ալ, վստահ եմ, պիտի գաս ինծի քսեմ որ կը վախնաս անձէդ, կը վախնաս ինքզինքէդ»:

Իր բաղձանքներուն մէջ թերեւս անգամատուած կը զգար, մեղամաղձութեան այդ զաւակը, որուն կեանքին ամէն մէկ մանրամասնութիւնը, սարսուռի ու անձկութիւններու մշտածոր հոսում մըն է:

Քսաներեք տարեկան էր Միւսէ երբ 1833ի ձմեռը ճամբորդութեան ելաւ ժորժ Սանի հետ, որ երեսուն տարու հազիւ կար: Ճոխ ու առատ մազերով, վաւովուն, քեփսեւ աչքերով կին մըն էր ժորժ Սան այն տանն, եւ Միւսէ «նոյնինքն գարունն էր, ինչպէս կը դրէ Սէնդ-Պէօլ, բանաստեղծութեան գարունը, սէգ ու առնական ճակատով, փափուկ այտերով, որոնք տակաւին մանկութեան վարդադոյնը կը պահէին, հրայրքներով ու ըղձանքներով ուռած իր ռնգունքով կը յառաջանար, մատներուն ծայրը կոխելով ու երկինքը դիտելով»:

Այդ ճամբորդութեան մէջ է որ ժորժ Սան, խօլ քմահաճոյքով մը Միւսէէն բաժնուելով՝ կ'երթայ ուրիշ պանդոկի մը մէջ գիշերելու, փոխանակ իրր ընկերուհի կամ իրր բարեկամուհի. ինչպէսոր կ'ուզէք, անոր յուսահատական վարկեանները եւ մեռելական տոգոյն ու տարտամ գաղափարները վանելու, բան մը որուն ամէն պարագայի մէջ կը սպասէր բանաստեղծը եւ իրաւունքով անշուշտ:

«Կը զարմանանք կիներուն վրայ, թէ ի՞նչպէս չ'ուտ կը մոռնան, կ'ըսէ Մորրաս. բայց գաղտնիքը անոնց սուտ խօսելուն մէջն է, իրարու մէջ իսկ»:

Ապահովաբար պատիւ մը չէ որ կ'ընէ մեզի այս կարծիքին հեղինակը, նոյնիսկ երբ

ստեղծու եւ մոռնալու այդ տգեղ ու ապերախտ հակումները սքանչելի ածականովը կը միտոնէ:

Բայց երբ մտածենք, կը տեսնենք որ չառ մը գրչի կիներու համար գրեթէ ճիշտ է ատիկա. ժորժ Սանի կեանքը մէջտեղն է ահաւասիկ:

Բակէլլօնի ըրածը երբեք մարդու միտքէ անցնելիք բան չէ, հրէշը:

Ինք է որ կը պատմէ իր օրագիրին մէջ, այդ իտալացի բարի-ծաղիկը.

«Առաջին յարկի պատշգամբին վրայ կին մը տեսայ, մանկամարդ կին մը. որ ափշոյն դիմագծութիւն մը ունէր, ու եփեհոսի սեւութեամբ մաղեր, երկու աչքեր, որոնք տարփոտ ու ահնական բան մը կը ծածկէին իրենց ալքերուն մէջ»:

Վերջապէս իր բօխիկ իրաւունքէն ու անկնկալութենէն օգտուելով կրցաւ մօտենալ այդ կնոջ, եւ լսեց որ մը անոր չրթունքներէն սա փաղաքշական խօսքերը. — «Իրո՞ւ է որ քու սրտիդ պէս ազնիւ սրտի մը արժանի եմ. դուն ես, սիրելի Բակէլլօն, որ պիտի իրականացնես երազներս, վստահ եմ, եւ յոյս ունիմ քու անձիդ վրայ, որ տիեզերքին չափ մեծ ու անհուն է իմ աչքիս: Չլսուած լեղուով մը կը խօսիս հոգիիս, մեղամաղձիկ շեշտերով. ինչ որ կը մտածես, ինչ որ կ'ընես՝ ճիշտ է եւ սուրբ»:

Եւ ուղեցին խոյս տալ հոնկէ, Տանիէլի պանդոկէն, քաղաքէն ու վերջապէս Գրեհֆ-Գեհու ապագայ հեղինակէն, որ կը տեսնէր ամէն բան, կասկածոտ բանաստեղծի իր խուզարկու հետապնդումներուն մէջէն, իր սիրունիկ Բակէլլօի գիրկին մէջ, անոր մոլեգնոտ ու կատաղի համբոյրներուն տակ. միեւնոյն գաւաթով թէյ խմած ատեննին:

— Կը զառանցես. ըսին Միւսէի, երբ անիկա իրենցմէ բացատրութիւն պահանջեց:

Բայց հակառակ ասոնց, Միւսէ անոնց ամուսնութեան իսկ նախագահեց գրեթէ, եւ բաժնուեցաւ անոնցմէ 1834ին: Այդ միեւնոյն տարին, յուլիսի մէջ, ժորժ Սան Բակէլլօի հետ Ֆրանսա դնաց. բարիզեան կեանքի տարօրինակութիւններուն մէջ խալալացի տոգթորը կորսնցուց իր տարրիւնքին յափշտակու-

թիւնը և ապշութեամբ դիտեց որ ժորժ Սան ու Միւսէ նորէն սկսած են իրենց ընդհատուած սէրը շարունակել, բան մը որ տեւեց մինչեւ 1835, անկէջ ետքը վերջնականապէս խզուելու համար:

«Պիտի չմեռնիմ, կը գրէր Միւսէ՝ ժորժ Սանի, պիտի չմեռնիմ առանց քու վրադ գիրք մը չլինելու. չէ՛, աղւուորս, իմ սուրբ նշանածս (չիտակը, ո՞րչափ ալ սուրբ?), դերեղմանիդ վրայ ամբիժ չուշաններ միայն պիտի ծաղկին ու թռչունները քու անունդ պիտի երգեն»:

Միւսէ իր Գիւբերնէն ու Դարուս մէկ գաւ. կիճ խոսովանութիւնը ժորժ Սանի վրայ գրեց, և ժորժ Սան իր «Elle et Lui» վէպը՝ Միւսէի վրայ:

Ու ասիկա եղաւ իրենց դամբանականը, իրենց սիրոյն ամբողջ յիշատակարանը:

Սալօնի մը մէջ անցեալ օր վիճարնութիւն մը տեղի տուաւ ինծի որ կեղծիքի գրականութեան գլխաւոր arbitreներէն մէկուն, ժորժ Սանի կեանքէն այս պոզայի դրուազները յիշեմ: Մասնաւորապէս մեր խօսակցութեան նիւթը սա էր. «Անբարոյական գրականութիւնը պարսաւելի է քե անբարոյական գրագէսը. գիտնալով որ անբարոյական գրականութիւն մը կայ՝ բարոյականի տե՛ր անձերու կողմէ մեակուող եւ կամ փոխադարձաբար անբարոյական գրագէտներ կան որոնք բարոյական գրականութիւն մը կ'ընեն»:

Հարցումը, ինքնին կնճռոտ հարցում մը, չլիթեցուց շատերս: Իմ մասին, չիտակը մինչեւ հիմա ատանկ խնդիրով մը չէի դրադած:

Այս մասին արդեօք ի՞նչ կերպ կը մտածեն ընթերցողներս:

ՄԱՌԻ ԵՌՎԱՆՆԵՍԵԱՆ

ԻԶՄԻՐԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԵԱՆ համար Սառն ժողովը ընտրելի նշանակեց երեք բարձրաստիճան եկեղեցականներ՝ Տ. Մեսրոպ եւ Տ. Բարթուղիմէոս արքեպիսկոսները և Բերայի քարոզիչ Տ. Հմայեակ եպիսկոպոսը: Իսկ Մովսէս եպիսկոպոսն, կէօմրիւիճեան, զոր իզմիրցիները չուղեցին որ այլեւս հոն երթայ Մելքիսեդեկ Սրբազանի մահէն ետք, վարչական որոշմամբ կը վերադառնայ իր թեմը՝ Պիլէնիկ:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ԾՈՒՐՋՈՒ

Այն մանրամասն կենսագրութիւններէն վերջ՝ զորս օրաթերթերը հրատարակեցին յաջորդաբար, անշուշտ չահեկան պիտի ըլլար ծանօթանալ նաեւ կարգ մը մանրավէպերու որոնցմով լեցուն է Լէոն Ժ.Ի կեանքը, և որոնք, աւելի կամ նուազ յստակ գիծերով, կը ներկայացնեն անոր հոգիին այլ և այլ յատկանշական կողմերը: Այս մանրավէպերը՝ զորս ընտրանքով կը քաղենք եւրոպական թերթերէ և հրատարակութիւններէ, կերպով մը ամբողջացուցիչ մասը կրնան նկատուիլ Լէոն Ժ.Ի մասին հրատարակուած կենսագրական յօդուածներուն:

Հանգուցեալ Պապը շատ կայտառ երիտասարդութիւն մը ունեցած է, մշտնջենի սիրահար մը աղատ օղի ինչպէս նաեւ բնութեան անկոխ վայրերուն: Տակաւին Պապ չընտրուած, Ալպեան լեռներու ամէնէն յառեղն վերելքները փորձած է, ու դեռ մինչեւ այսօր ցոյց կը տրուին կարգ մը խաչեր՝ զորս Լէոն Ժ.Ի Բէչչիի արքեպիսկոպոս եղած միջոցին դետեղած է Ալպեանց ամէնէն անմատչելի նկատուած գագաթներուն վրայ:

Երեւոյթով տկար թէւեւ, բայց լեռնականի առողջութեամբ մը օժտուած, կատաղի որսորդ մը եղած է նաեւ և յաջորդաբար արքա, եպիսկոպոս ու կարափնալ եղած տարիներուն երբեք ձեռքէն չէ ձգած հրացանը: Այս մասին կը յիշատակուի նամակ մը՝ զոր արքայութեան միջոցին ուղղած է իր եղբոր, խնդրելով որ 40 Փրանք փոխ տայ իրեն. — «Բարեկամ մը, — գրած է այդ նամակին մէջ, — սքանչելի հրացան մը ունի զոր պիտի ծախէ: Պարզապէս սիրահարած եմ այդ հրացանին, և եթէ 40 Փրանքը չունենամ և հրացանը ուրիշ մը անցնի, երբեք չպիտի կրնամ միսթարուիլ»: Պապութեան կոչուիլը պատճառ մը չըլլար որ այդ սէրը մարի. Լէոն Ժ.Ի միշտ որսի սիրահար մը կը մնայ, բայց ա՛լ բնաւ հրացան չի դորձածեր: Պատիկ թակարդներով թռչուններ կը բռնէ վատիկանի պարտէզներուն մէջ, թռչուններ զորս յետոյ ա-

դատ կ'արձակէ խմբովին: Կ'ըսեն թէ հանգուցեալ Պապին ամէնէն սիրական հաճոյքներէն մէկն էր լսել այն ուրախ ճառողիւնը որով արձակուած թուշուկները իրենց ազատութիւնը կ'ողջունէին:

Լէոն ԺԳ. միշտ հոգածու եղած է իր պաշտօնին նուիրականութեան մասին, և երբեք չէ արտասանած խօսք մը կամ չէ ըրած գործ մը որ կարենար այդ նուիրականութեան աղարտ բերել:

Յիշատակելի է մասնաւորաբար այն արաակարգ մոքի ճկունութիւնը որ իրեն կը թոյլատրէր ճողոպրիլ նոյն իսկ ամենադժուարին կացութիւններէ:

Կարախնալութեան միջոցին, անգամ մը կերակուրի կը հրաւիրուի ծանօթ ընտանիքէ մը՝ որուն սալօնը նոյն իրիկունը ժամադրաւայր մը դարձած էր որչա՛փ բարձրատիճան եկեղեցականներու՝ այնչա՛փ մըն ալ գեղանի ուկիմներու:

Հրաւիրեալներէն կոմս մը, պահ մը գըրպանէն արծաթեայ ծխատուփ մը կը հանէ, և խօսակցութեան մէկ դարձուածքէն օգտուելով՝ զինքը չըջապատող կիներուն ցոյց կուտայ անոր վրայ կիտուածուած գեղեցիկ պատկեր մը՝ որ ամբողջովին մերկ և սիրոյ խորհրդանշանը եղող հրեշտակներով չըջապատուած կին մը կը ներկայացնէր:

Ծխատուփը ձեռքէ ձեռք կ'անցնի, և կոմսը սոսկումով կը տեսնէ որ կարախնալ Բէչչի արդէն իսկ ձեռքը երկարած է իր կարգին նկարը դիտելու համար:

— Ինծի վերագարձուցէք այդ ծխատուփը, կը կմկմայ չփոթած... այդ պատկերը երբեք չի պատշաճիր ն. Գերապատուութեան:

— Բայց ինչո՞ւ, կը հարցնէ Մօնս. Բէչչի, և ծխատուփը առնելով, երկարօրէն կը զննէ վրայի պատկերը:

Յետոյ, մինչդեռ կոմսը կը սկսի կարմրիլ՝ մտածելով թէ դայթակղութեան մը պատճառ եղած է, Մօնս. Բէչչի ինքն իսկ ծխատուփը կոմսին կը վերագարձնէ՝ ըսելով.

— Սքանչելի... սքանչելի... կոմսուհիին կենդանագիրը անշուշտ:

Լէոն ԺԳ. շարունակ չըջապատուած մընացած է ամէն տեսակ նկարիչներէ, որոնց

մէջ նշանաւորներ չեն պակտիր: Կ'ըսեն թէ շատ կը հասկնար նկարչութենէ, և իր բաղմաթիւ կենդանագիրներէն մեծագոյն մասը իր իսկ դիտողութիւններով սրբագրուած են դժող վարպետներուն կողմէ:

Շատ անգամ ալ անճարակներուն հետ գործունեցած է, ինչպէս օրինակի համար խաւացի նկարիչ մը, Քալիօթի, — ինքնին շատ երկրորդական արուեստագէտ մը, — որ իր կենդանագիրը պատրաստելէ վերջ բաղմիցս խնդրած էր որ անոր տակ Աւետարանէն հատուած մը գրէ իր ձեռքով:

Լէոն ԺԳ. նախ կը մերժէ, բայց նկարչին թախանձանքներուն վրայ վերջապէս կը ըստիպուի հաւանութիւն յայտնել: Քալիօթի կը բերէ պատկերը որ սակայն բնաւ չի նմանիր Պապին: Առանց ո՛ր եւ է դիտողութիւն ընելու, Լէոն ԺԳ. կ'առնէ գրիչը, և պատկերին տակը կը գրէ հետեւեալ խօսքը՝ զոր Յիսուս, փոթորկի մը միջոցին յանկարծ առաքեալներուն ներկայացած ատեն արտասանած էր. — «Մի զարմանաք, ես եմ»: Եւ այս խօսքին տակը կը զննէ իր ստորագրութիւնը:

Պապերը միշտ կարօտ ազգականներ ունեցած են: Լէոն ԺԳ. ալ իր եղբորորդիները ունէր, որոնցմէ մէկը մանաւանդ, կոմս Բէչչի, շարունակ իրմէ դրամ կը խնդրէր՝ գոցելու համար խաղամոլութեան պատճառադոյացած մեծագումար պարտքեր: Պապը, քանի քանի անգամներ այդ պարտքերը վճարելէ հտքը, օր մը վերջապէս կը յայտարարէ թէ ա՛լ բնաւ դրամ չպիտի տայ իրեն, որչա՛փ ատեն որ խաղամոլութենէ հրաժարի: Կոմսը կը խոստանայ չխաղալ, բայց յաջորդ օրն իսկ խոստումը կը մոռնայ և ահագին գումար մը պարտական կը մնայ: Այս անգամ սակայն վստահ է թէ հօրեղբայրը չպիտի ուղէ իր զղումներուն ականջ կախել: Իր յուսահատութեան մէջ, կինը օգնութեան կը հասնի իրեն, և երկուքը մէկ կը գտնեն միջոց մը որ չի յաջողիր թէեւ, բայց կրկին կրնայ շատ յաջող կատակերգութիւն մը նըկատուիլ:

Առտու մը, կոմսուհին Պապին կը ներկայանայ, և արտասուածոր աչուքներով կը խոստովանի թէ ամուսինը նորէն խաղացած ու կորսնցուցած է:

— Ի՞նչ ընեմ, կը պատասխանէ Լէոն ԺԳ. ուսերը ցնցելով :

— Ձեռք գլխոսեր թէ ի՞նչ պէտք է ընել. պարտական մը միշտ վճարելու է իր պարտքը :

— Ա՛յո, կ'աւելցնէ Պասը անտարբեր, մարդկային պարտականութեանց գլխաւորներէն մէկն է պարտքի հատուցումը :

Կոմսուհին՝ կռահելով որ Պասը չպիտի ուզէ վճարել, կը սկսի խաղալ իրենց ծրագրած կատակերդութիւնը :

— Սրբազան հայր, կ'ըսէ միշտ արտասուած թոր աշուրներով, գիտէ՞ք որ աղուոր ձայն մը ունիմ : Թատրոնի սնորէն մը՝ լսելով որ ամուսինս՝ դրամական անձութեան մէջ կը գտնուի, տռաջարկեց զիս իբր երգչուհի ընդունիլ... առաջարկը չստ չհաբերէ՝ և կրնայ ամուսինս փրկել... կ'արտօնէ՞ք որ ընդունիմ...

Լէոն ԺԳ. որ խաղը կռահած էր, կը պատասխանէ ուրախութեան արտայայտութիւն մը աւելով դէմքին.

— Ինչո՞ւ չէ... կը դովեմ ձեր անձնութիւնը... կը ցաւիմ միայն որ առիթը չպիտի ունենամ ձեր երգելը լսելու :

Պատրաստաբան ըլլալուն չափ ալ սրամիտ եղած է, ինչպէս ցոյց կուտայ հետեւեալ մանրամասնէպը որ միակը չէ տեսակին մէջ :

Վատիկանի ֆրանսական դեսպանը, Պ. Նիդառ, քիչ մը խուլ է, այսինքն մէկ ականջը չի լսեր : Պասն ալ մէկ ականջով կը լսէ : Վերջերս, մտերմական խօսակցութեան մը միջոցին, Լէոն ԺԳ. այս պարագան մտաբերելով կ'ըսէ զինքը չըջապատողներուն.

— Նիդառ եւ ես՝ «երկու խուլեր»ու կատակերդութիւնը կը խաղանք. լաւ չեմ լսեր թէ ի՞նչ կ'ըսէ. ինքն ալ աղէկ մը չի հասկնար թէ ի՞նչ կը պատասխանեմ : Եւ մեզ զբաղեցնող բանակցութեանց մէջ, չիտակը համաձայնութեան լաւագոյն միջոցն է ասիկա :

Կրօնական իրերու մասին ցոյց տուած ներողամտութեամբը Լէոն ԺԳ. բոլորովին հակոտնեայ տիպար մը դարձած է, բաղդատմամբ իր նախորդներէն մեծագոյն մասին :

1892 հոկտեմբերին, իրեն լուր կուտան թէ Ռոման մեռած է :

— Ինչպէ՞ս մեռած է, կը հարցնէ :

— Առանց զղջալու :

— Առանց զղջալո՞ւ... :

Լէոն ԺԳ. կը մտածէ քիչ մը ատեն, ու կ'աւելցնէ.

— Լաւագոյնն ալ ատ է. կը խորհիմ միայն այն հոգիին վրայ որ երկրէս կը բաժնուի. մէկ բան մը կայ միայն որ այդ մասին կրնայ քիչ շատ յոյս տալ մեզի, և ան ալ սա է որ այդ մարդը աւելի օգուտ ունեցած է Եկեղեցւոյն, քան թէ մնաս : Ինք մարմին տուած է նոր մտքին կասկածներուն, և մեր աստուածաբանները ազատած է իրենց թուլութենէն : Բարձրեալն Աստուած անշուշտ ներողամտութեամբ պիտի ընդունի այդ հոգին՝ որ երկրի վրայ իր բարկութեան խարաղանք եղաւ :

Հանգուցեալ Պասին սիրական զբաղումներէն մէկն ալ սուրբերու նշխարներու հաւաքումն էր : Իր հաւաքածոն շատ ճոխ էր, բայց յաճախ մեծ դժուարութիւններ կրած է սա կամ նա սուրբին պատկանող ո՛ր եւ է մասունք մը ունենալու համար :

Քանի մը տարի առաջ, կը փափաքի նըշխար մը ունենալ Ս. Մարտիալի կմախքէն՝ որ ամբողջութեամբ կը գտնուի Լիմօփի Մայր Եկեղեցւոյն մէջ : Լիմօփի միաբանները սակայն, չեն ուզեր գոհացնել իր խնդրանքը, առարկելով թէ նոյն իսկ միակ ոսկորի մը տեղափոխութեամբ կմախքը պակասաւոր պիտի մնայ : Լէոն ԺԳ. այդ մերժումին վրայ, կը ստիպուի խնդրանքը հրամանի փոխել, և իբր Եկեղեցւոյ գերագոյն պետ, կը հրամայէ զրկել սուրբին ոսկորներէն մէկը :

Միաբանները սակայն, կրկին կը մերժեն, որով խնդիրը կը կնճուտի : Վերջապէս, Լիմօփի արքեպիսկոպոսը կը միջամտէ, և կ'առաջարկէ սուրբին ակռաներէն մէկը զրկել Պասին, ինչ որ կմախքին ամբողջական հանգամանքին չպիտի մնասէր բնաւ :

Լէոն ԺԳ. կը ստիպուի ընդունիլ առաջարկը, և Ս. Մարտիալի ակռան կը հանուի յատկապէս Բարիզէն բերուած նշանաւոր ատմաբանութի մը ձեռքով :

Սուրբի մասունքները սիրելուն չափ ալ կը սիրէր աղցանը, ուրկէ չէր ուզեր զրկուիլ՝ հակառակ բժիշկին յաճախակի պատուէրներուն : Շատ անգամ, այդ պատճառաւ ան-

հանգիստ կ'ըլլար, և ինք, Պապը, բժիշկը կանչել տալով կը ստիպուէր անոր խոստովանիլ իր մեղքը:

Բացի աղջանէն, պահանջկոտ չէր ուրիշ ո' եւ է ուտելիքի մասին: Ամէն առտու, պատարագը ընելէն վերջ քիչ մը չոքուա կը խմէր և կամ կաթով սուրճ: Յորեկները ժամը երկուքին (Բ. Ե.) կը ճաշէր ընդհանրապէս. կերակուրը կը բաղկանար մսի ջուրէ և երկու հաւկիթէ, Պորպոյի գինիով: Միս գրեթէ բնաւ չէր ուտեր: Շատ դանդաղօրէն կը ճաշէր, և կ'աշխատէր մինչեւ կէս գիշերէն ժամ մը վերջ:

* *

Բանի մը տեղեկութիւններ ալ Վատիկանի բարձր պաշտօններուն նկատմամբ: Գրեթէ ամէնքն ալ շատ շահաբեր պաշտօններ են, և մեծ նշանակութիւն ունին Վատիկանի կաղմակերպութեան մէջ: Յիշենք գլխաւորները.

1. Արտաքին գործերու տեսչութեան պաշտօնը (չոր Թամբալա կարտինալը կը վարէր այս վերջերս): Տարեթոշակ՝ 30,000 ֆրանք:

2.—Պապին քարտուղարութեան պաշտօնը: Տարեթոշակ՝ 30,000 ֆրանք:

3.—Օրհնութեան կոնդակներու քարտուղարութեան պաշտօնը: Տարեթոշակ՝ 20,000 ֆրանք:

4.—Վեհապետաց յատուկ օրհնութեան թուղթերու քարտուղարութեան պաշտօնը: Ամսաթոշակ՝ 330 ֆրանք:

5.—Լատիներէնի դիւանին քարտուղարութեան պաշտօնը: Ամսաթոշակ՝ 330 ֆրանք:

7. Պապին անձնապահ խումբին պետի պաշտօնը: Տարեթոշակ՝ 12,800 ֆրանք:

8. «Ձկնորսի մատանի»ին կամ քահանայապետական կնիքին պահապանը: Տարեթոշակ 8,000 ֆրանք:

Կարտինալները տարեկան 25,000 ֆրանքի թոշակ մը կը ստանան: Իւրաքանչիւր կարտինալի գլխարկ 52,000 ֆրանքի կը նստի ընդունողին: Այդ գումարը կը ծախսուի իբր ողորմութեան, նուէրի և արձանագրութեան ձեւակերպութեանց համար:

Չվերջացուցած՝ պլաիկ յիշատակութիւն մըն ալ այն գրաւներուն համար՝ որոնց ծնունդ տուած է Լէոն Ժ. Պապին յաջորդին:

ընտրութիւնը: Հաղար տեսակ գրաւներ կը բռնուին միշտ, այդ տեսակ առիթներու մէջ, բայց ամէնէն հետաքրքրականը ու նոյն տեսն ամէնէն ժողովրդականն է «քառթէ-բառի»ն:

Քառթ-բառի մը մէջտեղը տպուած է Լէոն Ժ.ի պատկերը, և անոր շուրջն ալ ներկայացուած են բոլոր կարտինալները: Տակը՝ հետեւեալը գրուած է.— «Ո՛վ պիտի յաջորդէ մեռնող Պապին»:

Իւրաքանչիւր գնող՝ դրամը վճարած միջոցին կ'ըսէ թէ ո՛վ պիտի ըլլայ ապագայ Պապը: Իսկոյն իր նշանակած կարտինալին պատկերին վրայ նշան մը կը դրուի: Մարդը քառթ-բառի վրայ տանի. յետոյ՝ եթէ երբեք իր ցոյց տուած կարտինալը ընտրուի, մարդը իրաւունք կ'ունենայ քառթ-բառի վրայ գնած միջոցին վճարած գումարին կրկինը ստանալու:

ՄԷՐՍԷՏԷՍ

ԱՅՐԱՅՈՒՄ

(ՄԻՐԵՐԻ)

...Պահ մը լրոնեն ձայներն ամեն՝ բնութեան նիւթն անողո՞ իր տարբերուն վանկը կոյր, եւ մարդն, ինչպէս հիւլէ ճրճին՝ մահաբոյր Մեծ քրմբիրով մը անցըուկ՝ քայլանա՛ն:

Ու համարեան մեջ այդ անհուն, անհաւոր, Մեծ երկունքիս, անխօս, դողող, երկիւղած՝

Դեպ Մօսային դիմեմ ծովեզրն անկասկած. Հո՛ն ուր հեծեց մեր սրբի կեանքն անց՝ ամ օր:

Սեբէ, յոյսէ, քապտումէ կիսամեռ՝ Զեք հանգրւանն ուր կը ճնշէր ուղեւոր, Մեր արեալին մեջ կանգ առնեմ հող, աւուր,

Հրնչեցնելու մեր հոգիին նըւագներ:

Եւ սրբեցնիս՝ միսքիբական խրնկաման, Հող մրխայ թո՛ղ րդձանցներուն ծուխն անվերջ, Միճչեւ ցրդի յետին ծրէկն երկնապերն՝ Անհիւրութեան հեռանգին ծոցն անսահման:

Մ. ՌԷՆԻԲԵԱՆ

ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՊԱՆԱՅԻ ԴՈՐՄԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

(ԳՐՈՒԱՅ ԸՄԱՐԻՉԻ ՀԱՄԱՐԱՆԻՆ ՏՐ. Կ. ՆԱԼԲԱՍԻ ԿՈՂՄԵ)

Ապրիլը՝ շարժիչ է՝ և ևս մեր գործա-
րանները մարդու կողմից կարող են
Անգործութիւնը մարմնը կը ակա-
րացնէ և աշխատութիւնը դայն կը
գորացնէ :

ՍԷԼՍ

Ամէն մարդ գիտէ թէ առողջութեան հա-
մար մարդանքէ աւելի օգտակար բան չկայ :
Ուստի և դործին կեանքը առաքինութեան
ամէնէն զօրաւոր պաշտպանն է : Աշխատու-
թիւնը, բնած է փիլիսոփայ—բժիշկ մը, ա-
ռողջութեան և երջանկութեան հայրն է : Եւ
իրաւ ալ, կիներուն մէջ ճշմարտապէս դժ-
բաղդներն անոնք են՝ որ պերճանքով ու ա-
ռատութեամբ չըջապատուած՝ հանգիստի և
մեղկութեան մէջ կը հալին ու կը մաշին :

Ինքզինքը կատարեալ առողջութեան մը
մէջ պահելու համար, կինը՝ ամենէն աւելի՝
ինքզինքը տալու է չափաւոր և մանաւանդ
իր ուժերուն համապատասխանող մարդանքի
մը : Կիներուն համար ամենէն նպատակայար-
մար մարդանքներուն մէջ առաջին տեղը բռն-
նելու են՝ տնական աշխատութիւններուն հայ-
թայթած մարդանքները : Այսպէս, անուանին
Թոնչէն, աղնուատոնմ տիկիներուն ջղային
և այլ անհանգստութիւնները դարմանելու
հրաւիրուած ըլլալով, իբր դարման, շարու-
նակական և ամէն տեսակ ու այլադան շար-
ժումներով համեմուած մարդանքէ դատ ու-
րիչ բան չպատուիրեց և իր պատուէրներուն
խտուութիւնը այն աստիճան առաջ տարաւ,
որ նոյն իսկ ծառաներուն տեսած գործերով
դբաղելու խորհուրդ տուաւ անոնց :

Տնական գործերուն հայթայթած բազ-
մաթիւ մարդանքներուն մէջ, զորս կին մը
կրնայ ամէն եղանակի մէջ և ամէն ժամանակ
կատարել, մենք մասնաւորապէս պիտի ու-
սումնասիրենք կարի մեքենային պարզեւած
մարդանքը ու պիտի քննենք՝ անոր թէ՛ բա-
րոյական և թէ՛ ֆիզիքական օգտակարու-

թիւնը՝ սոյն մեքենայով աշխատող կիներուն
նկատմամբ :

Կարի մեքենայէն առաջ եկած բոլոր շար-
ժումները կարելի է երեք մասերու բաժնել,
անոնց՝ բազուկներու և սրունքներու ինչպէս
նաեւ կրծատրովայնային մասին միանուն քնե-
րուն և թոքերուն վրայ բնած աղդեցութեան
համեմատ : Ձեռքով բանող մեքենան ստոյգ
է որ աղդեցութիւն մը ունի բազուկներու մը
կանունքներուն վրայ, բայց և այնպէս անոր
անպատեհութիւնն երէն մէկն այն է որ, մի-
միայն աջ կողմի դնդեքներուն զարգացումին
կը նպաստէ, որովհետեւ այս կարգի մեքե-
նաներուն հարկ եղած շարժումը աջ ձեռքով
է որ կը տրուի : Հետեւաբար ասկէ առաջ
կուգայ տեսակ մը անհամեմատութիւն իրա-
նին երկու կողմերուն միջեւ : Սրունքի դն-
դեքներու զարգացումին դալով, ասիկա մի-
միայն ոտքի մեքենայով կրնայ ձեռք բեր-
ուիլ : Այս պարագային մէջ, երկու ոտքերն
ալ շիտկէ շիտակ մեքենային ոտքին վրայ
դրուած կ'ըլլան, երկուքն ալ միեւնոյն ժա-
մանակ և միեւնոյն պայմաններու մէջ դէպի
ետ և առաջ կը շարժին և այս կերպով
պատճառ մը չմնար վախճալու թէ մի՛ դուցէ
երկու ստորին անդամներու միջեւ ու է
անբնական անհամեմատութիւն մը առաջ դայ,
ինչ որ կը պատահի ձեռքի մեքենաներու
գործածութեան պարագային, բազուկներու և
ուսերու համար : Աւասիկ ոտքի մեքենա-
յին մէկ շատ կարեւոր առաւելութիւնը ձեռ-
քի մեքենային վրայ : Միւս բոլոր շարժում-
ները, շատ քիչ տարբերութեամբ, երկու մե-
քենաներուն համար ալ նոյն են, ի բաց առ-
եալ այն պարագան որ ոտքի մեքենան նը-
ւաղ յոգնեցուցիչ է քան ձեռքինը, որովհետեւ
ոտքի մեքենային պէտք եղած շարժումը
տալէ ետքը, անոր անիւներուն կազմաւո-
րութեան շնորհիւ, սոյն շարժումը դրեթէ
ինքնին կը շարունակուի և աշխատող կնոջ
կողմէ շատ տկար ճիգ մը միայն կը պահան-
ջուի : Այս ալ երկրորդ առաւելութիւնն մըն
է ձեռքի մեքենային վրայ ի նպաստ ոտքի
մեքենային : Վերջապէս, այս վերջինին եր-
րորդ առաւելութիւնն է երկու ձեռքերուն
ալ ազատ մնալը, ինչ որ թոյլ կուտայ երկու

ձեռքերը միասամանակ գործածելու և այսպէսով ձեռք բերելու շարժումի աւելի մեծ ազատութիւն և աշխատութեան մէջ աւելի ճշտութիւն :

Կրծա-որովայնային մասին դնդերներն ալ կը մասնակցին աճումին բնական և քիմիական այն երեւոյթներուն , որոնք յօրինուածքին (organisme) մէջ առաջ կը բերեն ջերմութեան յաւելում մը : Ասկէ դատ , ամբողջ իրանին այս դէպի առաջ և դէպի ետ շարժումին իրր արդիւնք , իրանը կը զարգանայ և կը ստանայ դանդաղ բայց կանոնաւոր աճում մը և միեւնոյն ատեն կուրծքն ալ կ'ընդարձակուի : Կուրծքի խողովին այս ընդլայնումը շատ մը հետեւանքներ ունի , որոնց մէջ ամենէն կարեւորը սա է թէ՛ այսպէսով թոյլ կը տրուի որ աւելի մեծ քանակութեամբ օդ մտնէ թոքերուն մէջ , ինչ որ կ'արգիլէ չնչասպառութիւնը :

Այս արդիւնքները մեծ կարեւորութիւն ունին և կը հաստատեն ու կը ճշդեն միանգամայն , ոտքով գործածելի կարի մեքենային ունեցած ազդեցութիւնը չնչառութեան վրայ :

Հիմայ տեսնենք թէ ինչ է սոյն մեքենային բարոյական օգտակարութիւնը : Ֆիզիքական լաւ դաստիարակութիւն մը , ըսած է անուանին Քապանիս , մարմինը կը զօրացնէ , շատ մը հիւանդութիւններ կը բժշկէ , մեր պէտքերուն պահանջած շարժումները կատարելու համար անդամներուն աւելի մեծ ընդունակութիւն մը կուտայ , հետեւաբար և աւելի կ'ուժովցնէ ու կ'ընդարձակէ մշտային կարողութիւնները : Ո՞ր մարդանք աւելի ակորժելի և աւելի մտացի է կնոջ մը համար , քան մէկ քանի ժամեր անցընել իր կարի մեքենային առջև և անձնատուր իր երեւակայութեան և իր քմայքներուն՝ մըտքին մէջ ծրագրած գեղեցիկ պատկերը կտաւի վրայ առնել : Վէ՛վէ՛ք քաղաքին մէջ , Լէման լճին սիրուն ափերուն վրայ , ինչպէս նաև Պէրնի չրջակաները , մանկամարդ աղջիկներուն տնական գործեր սորվեցնելու յատուկ վարժարաններ տեսայ , ուր աշակերտուհիներուն ամենէն սիրելի զրադումներէն մէկն էր կարի մեքենային վրայ աշխատիլ և կարենալ արտադրել հազար պեսակ նրբարուեստ գոր-

ծեր , որոնք այդ աղջիկներուն մարդանքի մէջ ունեցած ճարտարութիւնը և գեղարուեստի համար ունեցած սէրը կը ցուցնէին :

Կարի մեքենային վրայ աշխատութեան ատեն մարմինն ունենալիք դիրքը պարագայ մըն է , որուն վրայ անհրաժեշտ է կնոջ ուշադրութիւնը հրաւիրել : Պէտք է ոտքերը լաւ մը զետեղել մեքենային ոտքին վրայ և զանոնք իրարմէ քիչ մը հեռու բռնել :

Երբեմն երբեմն կը լսենք սա խօսքը թէ՛ «կարի մեքենան յոգնեցուցիչ է» : սակայն թերութիւնը ոչ թէ մեքենային՝ այլ զայն գործածողինն է : Արդարեւ , այս յոգնութիւնը ուրիշ բան չէ բայց եթէ կարգ մը մարդոց , աշխատութիւն մը ըրած ատեննին , ինքզինքնուն անօգուտ ճիգեր մը տալերնին : Դիտեցէ՛ք սա կինը որ իր կարի մեքենան մեթտիկ ու իմաստուն կերպով կը գործածէ և պիտի զարմանաք անոր արտադրած գործերուն քանակին վրայ , և այն՝ առանց ո և է յոգնութիւն մը զգալու : Նոյնպէս էական պայման է կարի մեքենայի վրայ կատարուած աշխատութիւններուն մէջ իմաստուն դանդաճութիւն մը դնել , մանաւանդ այս վերջին ժամանակները ուր կարի մեքենան կարող է արտադրել այնքան սիրուն , այնքան նրբարուեստ և միեւնոյն ատեն այնքան օգտակար գործեր :

Դալով այն հին նախապաշարումին որ կ'ըսէ թէ ոտքի մեքենայով աշխատող կինը դաւալ չունենար , պիտի դիտել տանք թէ աւելի լոկ յերկրանք մըն է մէջակող նետուած այն կլններուն կողմէ , որոնք դաւալ չունենալով , կը ջանան այս միջոցաւ իրենց ամբողջութեան պատճառը կարի մեքենային վերագրել : Գերմանիոյ և Իտալիոյ մէջ այցելած եմ ձեռնոցի և գլխարկի գործարաններ , ուր մայրը՝ չրջապատուած իր բաղմաթիւ աղջիկներէն , կարի մեքենային վրայ կ'աշխատէր :

Բոլոր այս ըսուածներէն կը տեսնուի ուրեմն որ , կարի մեքենային չափաւոր գործածութիւնը՝ ակորժակը կը բանայ , մարտողութիւնը կը դիւրացնէ , արեւան չրջաբերութիւնը կ'երազացնէ , կը մեղմացնէ սնդուութիւնը և բոլոր մկնային դրութեան կորովն ու գոր-

ծունէութիւնը կ'աւելցնէ։ Այս իսկ պատճառաւ է որ գլխաւորապէս անոր վրայ ծանրացանք և ցոյցինք միանգամայն այն աւաւելութիւնները զորս կը վայելէ ոտքի մեքենայով աշխատող մը՝ ձեռքի մեքենայով աշխատողի մը բաղդատմամբ։

ՏՈՒՐԹ. Վ. ՆԱԼԸԱՍ

Ծ. Խ.—Բարիդի Բժշկին Համալսարանին լրոջէսորներէն Տր. Վ. Նալբաթի սոյն յոյժ բանաւոր տողերը շնորհապէս կը յանձնարարենք մեր ընթերցողներուն և մանաւանդ ընթերցողուհիներուն, և միեւնոյն ատեն աւելորդ չենք համարիր աւելցնել թէ, բոլոր կարի մեքենաներուն մէջ ամենէն կատարեւելագործուածը և ամենէն դիւրագործածելին ըլլալուն հետ ամենէն ալ տոկունը ըլլալով ամենէն շատ տարածուածը եղող ճշմարիտ Սինկէրի կարի մեքենաներն են որ իրենց վրայ կը միացնեն վերի յօդուածին մէջ բացատրուած բոլոր աւաւելութիւնները։

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՊԱՏՐԻԱՐԲԸ ՀՈՌՄԻ ՊԱՊ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

Վենետիկի Պատրիարքը՝ կարտինալ Սարդո՞ որուն համար կը գլխինք Մասիսի նախորդ թիւով թէ «ոչ նուազ հաւանականութիւն ունի Պապ ընտրուելու, թէ շատ համասն եկեղեցական մըն է՝ սիրուած աղքատներէն որոնց կուտայ միշտ ունեցածը և յաճախ ունեցածէն ալ աւելին» յաջորդեց Լէոն ժ. Պապին՝ Պիոս ժ. անունով։ Հեռագրական գործակալութիւնները երեքշաբթի իրիկուն հաղորդեցին. Վատիկանի Բժնջլավին ընտրութեան վերջնական արդիւնքը ուսկից կ'երեւար թէ կարտինալ Ճուզզէքքէ Սարդո, Վենետիկի Պատրիարքը, ընտրողական ժողովը կազմող 62 կարտինալներուն 50ին քուէով Հռոմի քահանայապետ ընտրուած է, եօթներորդ քուէարկութեան մէջ։

Նորընտիր Պապը դիւղացիի մը զաւակն է, յամառ աշխատութեամբ յառաջացած։ 1835ին ծնած է Վենետիկի նահանգին Դրէ-

վիզէ գաւառին Ռիէզէ գիւղին մէջ, իր գաւառին և Հռոմի մէջ բարձր ուսմանց չըջանը բոլորելէն ետքը, Պիոս Թ. ի քաղաքական իշխանութեան օրով զանազան կրօնային—աշխարհական պաշտօններ վարած և վարչական կարողութիւն ցոյցուցած էր։ 1871ին, Պապին քաղաքական իշխանութեան բարձունքն ետքը, իր գործունէութիւնը սահմանափակեց լոկ կրօնային չըջանալի մէջ։ 1884ին, Լէոն ժ. ի օրով, Մանդուայի եպիսկոպոս եղաւ և 1893ին «Վենետիկի Պատրիարք» հոգեւորական բարձր տիտղոսին ու պաշտօնին արժանացաւ, կարտինալութեան աստիճանով։

Բիւզ. Եղիշի մէջ նա հանկան ծանօթութիւնները կը գտնենք նորընտիր Պապին՝ Պիոս ժ. ի վրայ, — «Վենետիկի Պատրիարքն յոյժ պատկառելի է կղերին մէջ, և Վատիկանի մառ մոլ» գործերուն և կղերական հնարքներուն չխառնուելով, իր արժանապատուութիւնը պահելով և ա՛յցած դարձած լոկ հեռուէն դիտող մ'ըլլալով, ալ աւելի համարում չահած է։ Իրեւելի տուն մարդ զինքը շատ կը գովեն, մանաւանդ եկեղեցական կանոնադիտութեան և միջազգային իրաւագիտութեան մէջ ունեցած խորունկ հմտութեանը համար։ Իրեւել վարչական մարդ, երկարժամանակեայ փորձաւորութիւն ունեցած է գաւառային վիճակներուն մէջ։ Համակրելի դէմք մ'ունի, առողջ և կայտառ մարդու վայելուչ ծերութիւն մը։ Իր հայրն ու մայրն ողջ են, և ինք թէպէտ 68 տարու, երկարակեացներու ընտանիքի մը պատկանելուն պատճառաւ, յոյս կուտայ բաղում տարիներ վայելելու Պապութեան պաշտօնը, և իր ընտրողներն երկար ատեն սպասցնելու իր յաջորդութեան։

«Վերջապէս, կարտինալ Սարդո շատ լաւ յարաբերութեան մէջ է Միխիթարեանց հետ, քանիցս այցելած է Ս. Ղաղարի մենաստանը, և մօտէն ծանօթացած է Հայ դպրութեանց, Հայ արուեստից, և ճանչած է Հայերը՝ թէպէտ Հայ—Հռոմէական պրիսմակին մէջէն։ Միխիթարեանք ուրախ պիտի ըլլան իրենց մէկ համակիր բարեկամը տեսնելով Հռոմայ Աթոռին վրայ։»

ԽՄԱՐԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕՐՔԵՐ

Ռուսահայոց եկեղեցական ու դպրոցական կալուածներուն մատակարարութիւնը պետութեան յանձնող կառավարական Հրամանագիրը զոր յիշեցինք Նախորդ թիւով, սապէս կը համառօտէ Քայսզին Բեգերսպուրկի թղթակիցը. — «Ձարին հրամանով՝ Ռուսիոյ բոլոր Հայ եկեղեցիներու և վարժարաններու մատակարարութիւնը Ռուս Կառավարութեան վարչութեանն ու հսկողութեանը տակ առնուած է: Բեգերսպուրկի ու Մոսկուայի Հայոց քանի մը եկեղեցիներն ու վարժարանները Կայսերական այդ հրամանէն բացառութիւն կը կազմեն: Հայ ազգին ունեցած հասարակական հողերուն և կալուածներուն վարչութիւնն արքունի կալուածներուն նախարարութեան յանձնուած է. պատրաստ դրամները՝ ներքին գործոց նախարարութեան, և Հայ վարժարաններու մատակարարութեան համար կտակուած անհատական հողերու մատակարարութիւնն ալ՝ կրթական նախարարութեան: Այս կերպով, Ռուսիոյ Հայ հասարակութեան վարչական գործերն Հայ եկեղեցականներէն առնուելով՝ Կառավարութեան ձեռքն անցած են »:

Տ. Մեխիսեղեկ Սրբազանից կսակը հրատարակուեցաւ չաթթուս մէջ: Իզմիրի հանգուցեալ առաջնորդը՝ 1903 յունիս 1 թուականը կրող իր այդ ձեռագրով կը յայտարարէ թէ իր հնչուն դրամներուն մեծագոյն մասը, 1400 օսմ. ոսկի, տոկոսի դրած է Պ. Աղեքսանդր Մանթաշեանցի քով: Այդ գումարին 200 ոսկին կը թաղու իր քրոջը, 200ը եղբորդիներուն, 250ը եղբորը, 50ը իր շիրմին կառուցմանը համար, և 100 ոսկին Պ. Ա. Տիվրիկեանի և Պ. Յ. Գաղտաղեանի որպէս զի Աւետարան գնեն և իր յիշատակին ձրիապէս բաշխեն կարօտ եկեղեցիներու և դպրոցներու: Դարձեալ 100 ոսկի յիշեալներուն, Երուսաղեմի Սիօն կրօնաթերթին մէջ տօնօք իր հրատարակած յօդուածները հատորի մը մէջ ամփոփելու համար որուն արգելինքը պէտք է յատկանայ Իզմիրի Հոգատար-Որբախնամին ի նպաստ: Իսկ մնացեալ

500 ոսկին տոկոսը կը յատկացնէ՝ իր ազգականներէն մէկուն զաւկին դատարարական, Թիֆլիզի Ներսիսեան դպրանոցին մէջ: Եւ այս՝ մշտնջենաւորապէս:

Օրաթերթերու Իզմիրեան թղթակիցներէն ոմանք, այս կտակին պատճէնը հաղորդելու առթիւ, կասկած կը յայտնեն անոր վաւերականութեանը մասին: Իզմիրի Ազգ. Վարչութիւնը կը քննէ խնդիրը և անտարակոյս պիտի ստուգէ իրողութիւնը, հանգուցեալ Սըրբազանին եղբորը հետ որ հոն վութայած է:

Աղեքսանդրիոյ մէջ առժամեայ Թաղ. Խորհուրդ մը կազմուել է՝ հետեւեալ կերպով. Աբրահամ փաշա Բարթոլ (ատենապետ), Միքայէլ պէյ Րէիզեան (ատենադպիր) Ջարեհ պէյ Սըվաղլը, Տիգրան էֆ. Կամարական, Կարապետ էֆ. Տէրվիշեան, Յակոբ էֆ. Ուղուրեան և Խաչիկ էֆ. Ջաքէեան: Այս մարմնին կազմութիւնը տեղեկագրուած է Պատրիարքաբան:

Համադասուութիւն. — Ստացանք Իզմիրի Ս. Լուսաւորչեան Ազգ. Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան տարեկան տեղեկագիրը որ մանրամասն կերպով կը պատկերացնէ այդ հաստատութեան վիճակն ու հաշիւները 1902 յունուար 16է մինչեւ 1903 յունուար 15: Հոգաբարձութիւնը զոր կը կազմեն Տեաք՝ Նշան Հարենց, Յ. Գ. Փափաղեան, Տոքթ. Տ. Սպարթալը և Մաքսուտ Գալստեան, կը թուէ իր գործառնութեանց և ըրած կարգադրութեանց գլխաւորները որոնց մէջէն յիշենք իր նախորդին օրէն մնացած 10,211ղշ. պալատքին վճարուիլը, և Ա. Նըջանին վերջը 14,000 զրշ. ի խնայողութիւն մը ըրած ըլլալը: Այս Բ. տարեշրջանի հաշուեցոյցին ընդհանուր գումարն է 548,886½ զրշ. որուն 286,468½ը ծախք և 62,418ը զուտ հասոյթ կամ աւելցած դրամ:

Հայ Հոռմեակաճաց Պատր. Փոխանորդ Տ. Աւետիս արքեպիսկ. Արփիարեան, որ յատուկ պաշտօնով Էրզրում կը գտնուէր, մայրաքաղաքս վերադարձաւ:

Արսօնսէր Կ. Ս. ԻԻԹԻԻՃԵԱՆ

Տպագրութիւն ԱՐՏԻՍԵԼՔ Օրագրի

Ի Ի Ն Ի Օ Ն

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆՍՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ԲԱՐԻՉ 1828 - 1829

Հ Ր Դ Ե Հ Ի Զ Ի Ի Ղ

Մինչև 1899ի վերջը հատուցեալ շնորհք	240,000,000	Քր.
1899ին գանձուած ապահովագրին	19,500,000	»
Դրամագլուխ եւ պահեստ	105,000,000	»
Ապահովագրեալ դրամագլուխ	18,000,000,000	»

Կ Ե Ն Ս Ց Զ Ի Ի Ղ

Մինչև 1889ի վերջը հատուցեալ շնորհք	99,000,000	Քր.
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	253,000,000	»
Դրամագլուխ եւ պահեստք	150,000,000	»

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց գումարին հետ կը համեմատի 60% — ինչ որ «Իւնիոն»ի ապահովագրելոց կ'ընծայէ հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՁԷ ԳՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԳՈՐԾՈՂ ՈՒՐԻՇ ՈՐ ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ:

Արեւելքի համար մասնաւոր սակացոյց՝ գեղշեալ գիներով: Նպաստաւոր պայմաններ անհամեմատ կերպով աւելի գերադանց քան ուրիշ ո՛ր եւ է ընկերութեան պայմանները: Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով Իւնիոնի ապահովագրուողք Ձե՛ր՛Ս են այն վնասներէն եւ յուսախաբուրթիւններէն, որոնց կ'ենթարկուին միշտ այն անձինք, որ Եանաբաժիններու բարոյման (accumulation des bénéfices) ՅՈՒԻ եւ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դուրքեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին:

Ընկերութեան դրամասունքն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆԲԱՆ

Թուրքիոյ եւ Արեւելքի Տնօրէնութիւն

Պոլիս, Սուլթան Համամ, Բասաժ Բաքրըն Թղու

Մասնաձեւը՝ Ղալաթիա, Ինայէթ Խան, գործակալ Միհրան Էֆ. Դաւիթեան:

Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ

ՅՈՎԱԷՓ ՊԱԼՊԱԼԵԱՆ

(ՄԵՂՐՈՒՆԻ)

ԱՏԱՄՆԱՐՈՅԺ

Մուգաֆէրիէ Հիւանդանոցին եւ

Պարսկական Վարժարանին

Բերա, Մեծ Փողոց, Թագսիմ, քիւ 61

Չըրանեան աբաթման

Պալպալեան ախէն օր աղուալի ամէն տեւալ հիւանդութիւններով տառապողները կ'ընդունին իսկ Ուրբաթ, Կիրակի եւ երեքշաբթի մինչեւ ժամը 5: Դիշերուան ո եւ է ժամուան կայելի է դիմել: Պալպալեան կ'երաշխաւորէ իր լեցուցած ու չիւնա՛ծ աղուաները: Յօրեկները աղուայ քաշել տալու համար ուր լսուք ի՛նչ չէ՛ս: քաշել տալուին կամքէն կախեալ է:

Աղլաւներուն ձերի

'AU TALON D'OR',

Օ ԹԱԼՈՆ ՏՕՐ

ԲԱՐԻՉԵԱՆ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱՐԱՆ

ԳԱՌԼՕ ԱԶՆԱՄԵԱՆ

ՀԱՅ ԿՕՇԿԱԿԱՐ

ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՒ ՉԱՓՈՒ ՎՐԱՅ

ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

Նաեւ կ'ողերու համար պատրաստուած

Կալաթա, Վոյվոսա փողոց, քիւ 103

Ճաշակաւոր ու վերջին նորաձեւութեան համաձայն կոշիկներու յանձնարարութեան համար, — մանաւանդ չափու վրայ շինուելիք, — կ'արժէ անգամ մը այցելել սոյն վաճառատունը:

Կ. Յ. ՏԵԻՐՈՐԵՆԶԵԱՆ

ՅԱՆՁՆԱԿԱՏԱՐ

ՍԱՄՍՈՆ

Կը ստանձնէ վաճառականական պիտոյից, սպազրական գործերու պատրաստութեան հոգը-

ԳԻՆ ԴԻԻՐԱՄԱՏՉԵԼԻ

Մախուր եւ արագ գործօնեութիւն.

Արժէք կանխիկ. 5%ի զեղչ.

Մանօթ վաճառականաց, ապառիկ.

Առաջին փորձը կը վստահեցնէ ձեզ ամէն մասամբ:

Մանրամասնութեանց համար դիմել

Կ Յ. ՏԵԻՐՈՐԵՆԶԵԱՆ

ՍԱՄՍՈՆ

ՖԵՆԻՔՍ ԷՍԲԱՆԵՕԻ.

ԱՊՍՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Հրդեհի եւ Կեանքի Ի ԲԱՐԻՉ

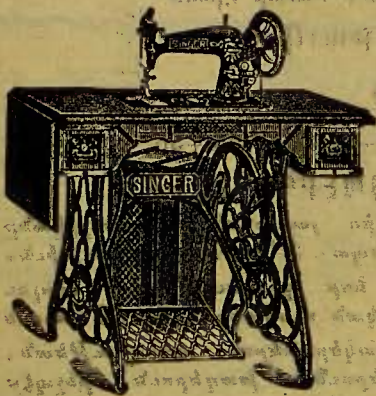
Դրամագլուխ՝ 63,228,000 ֆրանք: Դրամա-

տուն Ի Կ. Պոլիս՝ Բրէտի Լիօնէ

Դեր-Գործակալ Կ. Պոլսոյ ճիւղին

ՔԱՌԼՕ ԱՀՆԱՄԵԱՆ

Կալաթա, Վոյվոսա փողոց Թիւ 103

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, քայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը սնննայ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անթիւ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակէ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տաղտուկի աղբիւր մըն է: Բոլոր աշխարհ գիտէ թէ՛

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅՅԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՊԱՆԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing Cie.

Ձեռքի, ոտի ու ոտի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին:

Սինկէրի մեքենաները կը ծախուին միմիայն Սինկէր Ընկերութեան վաճառատանց մէջ՝

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամենէն աւելի կատարիւյագործութեամբ, հաստատունը եւ դիւրագործածելին ըլլալուն բովանդակ աշխարհի մէջ ամէն ոք Սինկէրի մեքենաները կը գնէ:

ԱՐԲՍ.

1. Մեծ փողոց, Պօն Մառէի դէմ, Թ. 343 եւ 343 կրկին.
2. Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.

ԿՍԼԱԹԱ.

1. Սինկէր խան, Թիւնէլին ետեւը.
2. Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.

ՊՈԼԻՍ

1. Սուլթան Համամ, Թ.
2. Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.

ՍԱԻՒՏԱՐ

2արշը Պոյու, Թ. 120.

Դասերը եւ նորոգութիւնք ձրի:

Կատարեալ երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գաւառաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

Սինկէրի Ընկերութեան կեդր. վարչատեղին կը գտնուի Բերա, Մեծ փողոց, Թ. 343 եւ 343 կրկին, Սարգիս Պէյ Տիւղօղլուի տունը:

ՓԵՆԻԲՍ ՕԹՐԻՇԻԷՆ

ԿԱՅՍ . ԹԱԳ . ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ . ԸՆԿ .

Հրդեհի եւ կեանքի (ի վիճենն)

ՊԱՏՈՒԱԿԱԼ ՆԱԽԱԳԻՈՂ ԸՆԿՆՈՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Ն. Ա. Բ. ԴՈՒԲՍ ԼՈՒԻ ՏԸ ՊԱՎԻԷՌ

ԼԱ ԷՍԹՐԵՅԵԱ

Ապահովագր . ԸՆԿ . Ընդդեմ հրդեհի (ի ԲԱՐԹԱՃԷՆ)

ԱԼԼԵԱՆՑԱ

Մովային ապահովագր . ԸՆԿ . (ի ձՆՆՈՎԱ)

Սոյն ընկերութեանց Դրամատունն է ի Կ. Պոլիս, Քուէսի Լիօնէ

Ընդհ. եւ լիազօր ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

Գ. ՅԵՐԱՅԵԱՆ

Գրասենեակ, Պոլիս, Հանօբուլօ խան, Թ. 52—53—54—55—56

ՆՈՐԱԳՈՅՆ

ԵՒ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾԵԱԼ

Փարիզեան գեղեցիկ տպագրութեամբ
հրատարակուած

ՄԵԾ ԲԱՌԱՐԱՆ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ԳԱՂԻՆՐԷՆ--ՀԱՅՆՐԷՆ

Գ. ՆԱՐ-ՊԷՅԻ

Դին երկու հատորին միասին դահկ. 120

Վաճառման կեդրոնացեղին է

Ի ԻԶԱՆԴԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

Ղալաթիա Սեղբոս խան Թիւ 5

2—10

ԼԵԻՈՆ Թ. ԹԵՐԶԵԱՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Վլա. Խալ Բայ Իգու Բժշկական վարժարանէ

Նախկին chef de clinique Ֆրանսայի

Ատամնաբուժական Վարժարանին Կ'ընդունի

ամէն օր իր բնակարանը՝ Բերա, Մեծ-փողոց

Թ. 407 (Եանիի գարեջրատան դէմ) :

1—10

ՌՈՊԷՐԴ ՔՈԼԷՃ

Վարժարանիս յառաջիկայ տարեշրջանը պիտի սկսի Սեպտ. 2/15: Կարգադրութիւններ եղած են նոր դիւրութիւններ տալու վաճառականական ուսմանց համար: Մնայուն բժիշկ մը՝ աշակերտներու առողջութեան, մարմնամաս բշտերուն ու խաղերուն, ինչպէս նաեւ վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ կը հսկէ: Նախորդ տարուէն սկսեալ՝ բացուած է նաեւ փոքր աղջոց յատկացեալ նոր շէնքը, ուր կ'ընդունուին մինչեւ տասը տարեկան աշակերտներ:

3—12

Ակոսներու մաքրութիւնն ու առողջութիւնը մարդս երջանիկ կ'ընէ. աղտոտ ու հիւանդ ակոսներ ունէի, բայց չէի վստահեր բժիշկներու, խոհեմութիւն չհամարելով սա ու ան ատամնաբոյժին խնամքին յանձնելու այս թանկագին օժանդակները. զի փորձով տեսած եմ որ շատեր նախամեծար կը համարին այդ անտեղութեան հանդուրժել եւ մինչեւ իսկ ծայրայեղ ցաւերու դիմադրել քան թէ անյաշող ու շափսփիկ ատամնաբոյժներու դիմել. բայց բարեբաղդաբար կան վարպետներ որոնց վրայ կարելի է վստահիլ. այս կարգէն է Խաչէկ Էֆ. Պալպուհան (Մեղրունի) համակրելի ատամնաբոյժ որ զիս դո՛ւ ձգեց եւ որ արդէն գողարիկ համբաւ մը չինած է այստեղ:

Ռոսնոպո

Alfred Djamdji

19 յուլիս 1903